

Jeugdcriminaliteit- en geweld

Resultaten uit een Europees onderzoek omtrent
perspectieven voor preventie en aanpak.

Prof. dr. Jenneke Christiaens & Ann Evenepoel (wetenschappelijk medewerker)

Content

1	Inleiding	5
1.1	Achtergrond, doel en structuur van het project	5
1.2	Projectdeelnemers	7
1.2.1	Korte beschrijving van de betrokken partnerinstellingen	7
1.3	Onderzoeksfasen en gehanteerde methoden	8
1.3.1	Nationaal overzicht van bestaande benaderingen in de preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit.	8
1.3.2	Lokale studie van de preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit.	9
1.3.3	Toekomstvisies van experts omtrent jeugdcriminaliteit en de preventie en aanpak.	10
1.3.4	Uitwisselen van ‘best practices’ van jeugdcriminaliteitspreventie op nationaal en internationaal niveau	10
1.3.5	Construeren en verspreiden van vormingsmateriaal en beleidsaanbevelingen	11
2	Nationale institutionele experts enquête	12
2.1	Algemeen	12
2.2	Resultaten van de bevraging	13
2.2.1	Visies en ervaringen met jeugdcriminaliteitspreventie	13
2.2.2	Benaderingen van jeugdcriminaliteitspreventie	15
2.2.3	Organisatorische aspecten van het preventiedomein in België	16
2.2.4	Visies over effecten en efficiëntie van interventies in het domein van jeugdcriminaliteitspreventie.	19
2.3	Beknopte samenvatting	25
3	De Delphi bevraging: een blik op de toekomst	26
3.1	Algemeen	26
3.2	Steekproef	27
3.3	Bevindingen	28
3.3.1	Maatschappelijke veranderingen tot 2025	28
3.3.2	Verwachte ontwikkelingen van jeugdcriminaliteit	29

3.3.3	Jeugdcriminaliteit en de relatie met technologische ontwikkelingen in de Belgische samenleving.	31
3.3.4	Controversiële topics	32
3.3.5	Uitdagingen voor de preventie en aanpak van jeugddelinquentie	33
3.3.6	Preventie van specifieke delictsvormen	34
3.4	Beknopte samenvatting	39
4	Lokale case study	41
4.1	Algemeen kader	41
4.2	School enquête	41
4.2.1	Beschrijving van de steekproef	41
4.2.2	Resultaten	42
4.2.3	Enkele reflecties	49
4.3	Lokale interviews en groepsdiscussies	50
4.3.1	Kader	50
4.3.2	Bevindingen	50
4.3.3	Lokale <i>case study</i> : conclusie	53
5	Nationale workshops	55
5.1	Algemeen	55
5.2	Resultaten Nederlandstalige Workshop	55
5.2.1	Algemene aanbevelingen en knelpunten	55
5.2.2	Het aanbod voor jongeren	57
5.2.3	De rol van het onderwijs	57
5.2.4	De gemeentelijke administratieve sancties	58
5.2.5	Opleiding sociale werkers	58
5.2.6	Opleiding politie	59
5.3	Resultaten Franstalige workshop	59
5.3.2	Het belang van de perceptie van preventie	60
5.3.3	Gemeentelijke administratieve sancties	60

5.3.4	Beleid	60
5.3.5	Aanbevelingen aangaande de opleiding van sociale werkers en politiemensen	61
6	Conclusie	62
7	Bibliografie	65

1 Inleiding

1.1 Achtergrond, doel en structuur van het project

In de komende decennia zal Europa belangrijke demografische veranderingen ondergaan. De vergrijzing en migratie zullen de structuur en het functioneren van onze samenleving significant beïnvloeden. Deze evoluties zijn van belang voor de intergenerationele relaties, familiestructuren maar ook de arbeidsmarkt. De huidige economische crisis, die Europese landen op veel verschillende vlakken aantast, beïnvloedt bepaalde beleidsmogelijkheden aangaande de aanpak en beheersing van sociale problemen. Individuen, families, buurten en gehele bevolkingsgroepen dreigen hierdoor blootgesteld te worden aan enorme economische risico's, jammer genoeg de meest kwetsbaren van onze samenleving eerst. Bovendien heeft de zeer snelle vooruitgang en verspreiding van nieuwe communicatietechnologieën een invloed op sociale relaties en wijzigen zij ook aanzienlijk de gelegenheden voor (jeugd)delinquentie.

Jeugdcriminaliteit heeft steeds een prominente plaats gekregen in de publieke opinie, media, politiek en beleidsdiscours. Aan het einde van de 20ste en begin 21ste eeuw kunnen er twee opvallende ontwikkelingen gedetecteerd worden binnen West-Europese jeugdrechtssystemen. Ten eerste lijkt een welzijns-perspectief steeds meer in te boeten ten voordele van een punitieve aanpak (Muncie & Goldson, 2006). Deze trend wordt vaak omschreven als de 'punitive turn' (Muncie, 2008) of 'new punitiveness' (Pratt et al., 2005). Ten tweede treedt het concept preventie (opnieuw) op de voorgrond als de 'nieuwe' kerngedachte in het aanpakken en beheersen van jeugddelinquentie. Deze 'preventive turn' (Edwards & Hughes, 2009; Crawford, 2007) impliceert echter eerder een herontdekking van preventie, voornamelijk in België. De geschiedenis van de jeugdbescherming toont aan dat de preventiegedachte reeds aanwezig was van bij de oprichting in 1912 (Christiaens, 1999).

Het is niet verrassend dat preventie op veel bijval kan rekenen, zeker als het gaat om het voorkomen van jeugdcriminaliteit. Jongeren zijn volop in een groeiproces, dus lijkt het niet ver gezocht om zo vroeg mogelijk trachten te herstellen wat dreigt fout te lopen. Daarom werd er vanuit de ontwikkelingscriminologie doormiddel van empirisch onderzoek 'risicofactoren' gedetecteerd, die toekomstig crimineel gedrag zouden kunnen voorspellen (Farrington & West, 1993). Ook vanuit rationele keuze theorieën zoals de 'broken window theory' (Wilson & Kelling, 1982) en sociaal-ecologische benaderingen zoals de 'the defensible space' van Oscar Newman (Newman, 1978) hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de 'return of prevention' (O'Malley & Hutchinson, 2006).

Het voorkomen en aanpakken van jeugddeviantie en jeugdgeweld vereist een breed perspectief. Preventie kan niet enkel de verantwoordelijkheid zijn van politie en het gerechtelijke apparaat. Een belangrijke rol is eveneens weggelegd voor het sociaal werk, de school, de buurt, de gemeenschap en de gehele samenleving.

Zowel nationaal als internationaal bestaat het (jeugd)preventiedomein uit een brede waaier van actoren, instellingen, organisaties, elk met hun eigen methode en wijze van aanpak. Initiatieven gericht op het delen van deze kennis zijn echter nog schaars, zeker als het gaat over de uitwisseling van informatie tussen verschillende landen.

Het YouPrev project trachtte deze leemtes op te vullen door het integreren en hanteren van verschillende perspectieven en methoden. Allereerst werd een poging ondernomen om bestaande benaderingen van preventie te inventariseren in alle partnerlanden. Hierbij werd er ook een blik geworpen op de visies van experts uit het domein omtrent 'goede praktijken' van preventie. Hoewel we voornamelijk een nationaal en internationaal perspectief hanteerden, werd er evenzeer een analyse naar jeugdprobleemgedrag op micro-niveau uitgevoerd en hoe dit lokaal wordt aangepakt in een rurale, semi-stedelijke/rurale en stedelijke context. In dit onderdeel van het YouPrev onderzoek werden jongeren via schoolenquêtes bevraagd, niet enkel omtrent hun visie over deviantie en slachtofferschap maar evenzeer over hun perceptie en ervaring met preventiepraktijken.

Na het onderzoeken van de stand van zaken, hebben we aandacht besteed aan het bestuderen van toekomstige ontwikkelingen en de implicaties hiervan voor de preventie en aanpak van jeugdprobleemgedrag. Immers, strategisch plannen vereisen een zekere mate van het maken van vooronderstellingen over de toekomst. Precies deze vooronderstellingen werden onderzocht door middel van een Delphi bevraging bij relevante experts.

Aangezien succesvolle preventie een multi-professioneel en multi-disciplinaire aanpak vereist, werden relevante actoren van verschillende instanties en domeinen samengebracht in nationale en internationale workshops. Tijdens deze workshops werden de verzamelde resultaten voorgesteld en bediscussieerd.

Het YouPrev project stelde ook als doel voorop om de onderzoeksbevindingen te verspreiden en beschikbaar te stellen voor de opleiding van belangrijke actoren uit het jeugdpreventieveld. Er werden twee handleidingen geconstrueerd voor mensen betrokken bij de permanente vorming en opleiding van enerzijds sociale werkers en anderzijds het politiemensen. Tenslotte werden ook de belangrijkste aan-

bevelingen, die uit het onderzoek voortvloeiden, samengevat met als doel deze te verspreiden bij beleidsmakers en relevante actoren in het domein.

1.2 Projectdeelnemers

Het YouPrev onderzoek werd uitgevoerd door een internationaal team bestaande uit wetenschappers verbonden aan universiteiten, onderzoeksinstituten en non-gouvernementele organisaties. CEPOL (European Police College) werd aangesteld als *associate partner*. Het project werd gecoördineerd door het departement Criminologie en Interdisciplinaire Criminaliteitspreventie van de Duitse Politie Universiteit (Deutsche Hochschule der Polizei) in Muenster. De projectpartners van het YouPrev-project vertegenwoordigen een brede waaier van Europese landen:

- Portugal en Spanje in Zuid-Europa
- België en Duitsland in West- en Centraal-Europa
- Hongarije en Slovenië in Oost- en Zuid-Oost-Europa

1.2.1 Korte beschrijving van de betrokken partnerinstellingen

Het onderzoek in België werd uitgevoerd door Prof. dr. Jenneke Christiaens en Anneke Evenepoel van de vakgroep criminologie, Faculteit Recht en Criminologie van de Vrije Universiteit Brussel.

De Europese partners waren:

- Het Instituut voor Sociologie van de Hongaarse Wetenschapsacademie. Deze instantie is de grootste sociologische onderzoeksinstituten uit Hongarije. Empirisch onderzoek wordt uitgevoerd naar sociale processen met als doel sociologische theorieën en methoden te construeren. De instelling voert toegepast onderzoek uit in opdracht van verschillende organisaties en instanties.
- CESIS (Centro de Estudos para a Intervenção Social) gelegen in Lissabon, is een non-profitorganisatie bestaande uit onderzoekers met een ruime disciplinaire achtergrond. Het heeft als doel om evidence-based en beleidsrelevant onderzoek te produceren op nationaal en Europees niveau.
- Universiteit van Maribor, Slovenië: deze Universiteit (bestaande uit 16 faculteiten) is één van de belangrijkste academische instellingen in Slovenië, die een bijdrage tracht te leveren aan kwaliteitsvol onderzoek in kunst en wetenschappen.

- Universiteit van Zaragoza, Spanje is de voornaamste technologische en wetenschappelijk georiënteerde instelling in de Vallei van Ebro in Noord-Oost Spanje. De Universiteit bestaat uit 12 faculteiten, waaronder de Rechtsfaculteit die meteen de oudste is. Het Laboratorium van Rechts-sociologie (dat hiertoe behoort) voert vele internationale en nationale onderzoeken uit.
- CEPOL – European Police College, Bramshill, UK (Associate Partner): CEPOL is een agentschap van de Europese Unie en heeft als doel bij te dragen aan de opleiding van ‘Senior Police Officers’ met het oog op het stimuleren van samenwerking tussen de verschillende instellingen uit het netwerk. CEPOL dient een Europese aanpak te ontwikkelen en te bevorderen omtrent de belangrijkste problemen van de lidstaten op het vlak van criminaliteitspreventie, publieke veiligheid, openbare ordehandhaving en dit doormiddel van het organiseren van opleidingsactiviteiten en het produceren van onderzoeksresultaten.

1.3 Onderzoeksfasen en gehanteerde methoden

Zoals eerder aangehaald werden er verschillende methoden gehanteerd in het YouPrev onderzoek. De verschillende onderzoeksfasen zullen in het onderstaande beschreven worden.

1.3.1 Nationaal overzicht van bestaande benaderingen in de preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit.

De eerste fase van het project had tot doel een nationaal overzicht van het jeugdpreventiedomein en ‘goede praktijken’ op te maken en uit te wisselen op internationaal niveau. De analyse had betrekking op vormen van jeugdcriminaliteit -en probleemgedrag, die nationaal gepercipieerd worden als belangrijke sociale problemen en die het voorwerp vormen van preventieve activiteiten. Er werd stil gestaan bij de manier waarop deze activiteiten worden ingevuld en welke paradigma’s achter de verschillende benaderingen schuilen. Daarbovenop werden experts bevraagd over de status van samenwerking in het domein en de kennis omtrent effecten en efficiëntie van de heersende praktijken. In deze fase werden twee methoden gehanteerd:

- Analyse van documenten betreffende bestaande benaderingen betreffende de preventie en aanpak van jeugddeviantgedrag, -en delinquentie:

De documentenanalyse trachtte de brede waaier van bestaande benaderingen te onderzoeken door beleidsdocumenten, wetgeving en academische literatuur te bestuderen. Dit diende ons in staat te stellen een idee te krijgen over welke fenomenen - gerelateerd aan jongeren - gezien worden als be-

langrijke sociale problemen en dus het voorwerp vormen (of dienen te vormen) van preventieve interventies en activiteiten.

- Nationale institutionele experts enquête:

In elk land werd een nationale enquête gevoerd bij relevante instellingen, beroepen en actoren zoals onderzoekers, praktijkmensen en beleidsmakers. De focus werd geplaatst op benaderingen en interventies gericht op het voorkomen en aanpakken van jeugdcriminaliteit, die reeds werden toegepast en ervaren werden als goede praktijken, veelbelovende of inefficiënte interventies. De conceptuele achtergrond van de vragenlijst steunde op het perspectief van de evidence-based criminaliteitspreventie met de toepassing van de criteria van de Maryland Scale of Scientific Methods (Farrington, Gottfredson, Sherman, & Welsh, 2002) en de Cambridge Quality Checklists (Murray, Farrington, & Eisner, 2009).

1.3.2 Lokale studie van de preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit.

Het onderzoeksluik “lokale studie” was gericht op een analyse van lokale en regionale kenmerken van jeugddeviantie en -criminaliteit. Doelstelling was om een gedetailleerd beeld te scheppen van jeugdcriminaliteit als een lokaal fenomeen en hoe hierop gereageerd wordt door de gemeenschap, sociale instanties en relevante actoren. Bovendien werden ook de visie, mening en ervaring van jongeren zelf in rekening gebracht. Deze onderzoeksfase was eveneens tweeledig:

- Schoolenquête - zelfrapportage onderzoek in de scholen:

De vragenlijst gebruikt in dit onderzoek werd gebaseerd op de *‘International Self Reported Delinquency’* of kortweg de ISRD-enquête (omtrent de ISRD 1 zie: Junger-Tas, Marshall, & Ribeaud, 2003; omtrent de ISRD 2 ronde zie: Junger-Tas, Marshall, e.a., 2010a). In overleg met het Stuurcomité van de ISRD 3, werd een nieuw instrument ontwikkeld, aangepast aan de specifieke doelen van het YouPrev-project. Naast klassieke vragen omtrent dader- en slachtofferschap en andere levensdomeinen, werden de jongeren gevraagd naar hun visie en ervaringen met preventieactiviteiten. In elk land werd een stedelijke en een rurale regio geselecteerd als basis voor de steekproefconstructie. In België werd echter geopteerd voor 3 regio’s zodat zowel het Vlaamse en Waalse landsgedeelte voldoende vertegenwoordigd werden.

- Lokale interviews:

Met als doel een breed perspectief te hanteren omtrent de heersende percepties van jeugdprobleemgedrag- en criminaliteit, werden interviews afgenomen (in de geselecteerde regio’s) met rele-

vante experts uit het domein. We hebben getracht een steekproef samen te stellen waarin de wijde waaier aan actoren betrokken bij preventie waren vertegenwoordigd, zoals o.a. politie, gerechtelijke actoren, sociaal werkers, leerkrachten, ... De interviews werden afgenomen aan de hand van een semi-gestructureerd instrument (Lindlof & Taylor, 2002). De nadruk werd gelegd op de lokale situatie aangaande preventie, 'goede praktijken' ervan en activiteiten die worden gezien als ineffectief.

1.3.3 Toekomstvisies van experts omtrent jeugdcriminaliteit en de preventie en aanpak.

Op nationaal niveau hebben we twee Delphi-bevragingen uitgevoerd, één op internationale niveau. Deze Delphi bevraging was erop gericht de respondenten toekomstige maatschappelijke veranderingen van nu tot 2025 te laten schetsen en duiden. Daaropvolgend lag de focus van de Delphi bevraging op het bestuderen van de implicaties deze toekomstige veranderingen zouden kunnen hebben op het domein van jeugdcriminaliteit en de preventie ervan. Uiteraard is het onmogelijk om de toekomst te voorspellen, maar (strategische) planning vraagt altijd enige mate van prognose. De Delphi methode is een interactief bevragingsinstrument gericht op een panel van relevante experts (Armstrong, 2006; Rowe & Wright, 2001). Dit panel bestond ook in deze onderzoeksfase uit een verscheidenheid aan actoren betrokken op het preventie domein. De internationale Delphi-ronde handelde evenzeer over toekomstige uitdagingen voor preventie maar trachtte meer te focussen op het uitwisselen van goede praktijken tussen verschillende Europese landen.

1.3.4 Uitwisselen van 'best practices' van jeugdcriminaliteitspreventie op nationaal en internationaal niveau

Naast het empirische luik van het YouPrev onderzoek, werden verschillende workshops georganiseerd om samen met een multidisciplinair publiek van relevante experts te reflecteren en te debatteren over de onderzoeksresultaten.

In elk land werden minimum 2 nationale workshops voorzien. De deelnemers waren afkomstig uit verschillende domeinen zoals onderzoekers, beleidsmakers, praktijkmensen. In sommige landen werden zelfs jongeren vertegenwoordigd.

Tenslotte werd ook een internationale workshop georganiseerd op twee momenten. Een eerste workshop met vnl. wetenschappers vond plaats in het kader van de jaarlijkse conferentie van de *European*

Society of Criminology in Bilbao (september 2012). Een tweede workshop werd georganiseerd op de Duitse Politie Universiteit in Muenster in oktober 2012.

1.3.5 Construeren en verspreiden van vormingsmateriaal en beleidsaanbevelingen

De laatste en concluderende fase van het project was gericht op enerzijds het ter beschikking stellen van vormingsmateriaal voor de permanente vorming van politiemensen en sociale werkers, en anderzijds het formuleren van beleidsaanbevelingen. Deze fase steunt uiteraard op de onderzoeksbevindingen met een focus op kennis van ‘best practices’ inzake preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit.

Doorheen het project werd het duidelijk dat er veel gelijkenissen tussen verschillende landen bestaan aangaande het fenomeen jeugddelinquentie en de wijze van aanpak. Desondanks zijn er ook veel verschillen te bemerken in het wetgevend kader, het gerechtelijk systeem en de institutionele benaderingen. Het idee om beleidsaanbevelingen en vormingsmateriaal te creëren op internationaal niveau werd om deze reden verlaten. Er werd geopteerd voor het produceren van nationaal materiaal dat in de desbetreffende landstalen beschikbaar zal worden gesteld op de projectwebsite.

Tenslotte werden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en besproken op een internationaal (eind) congres, georganiseerd in Erkner (Berlijn) in november 2012. De conferentie bestond uit een internationale experts ronde (de eerste dag) en een publiek evenement (de tweede dag). Hierbij werden praktijkmensen en beleidsmakers van de 6 betrokken landen uit verschillende domeinen uitgenodigd.

In het onderstaande volgt per onderzoeksfase een gedetailleerde bespreking van de Belgische bevindingen, alsook de mogelijke implicaties voor het preventieveld en verder onderzoek naar dit domein.

2 Nationale institutionele experts enquête

2.1 Algemeen

Het voornaamste doel van de nationale enquête was het creëren van een overzicht van bestaande (actuele) benaderingen in de preventie van jeugdcriminaliteit in België. Vermits reeds in voorgaand onderzoek en verschillende beleidsdocumenten gewezen werd op het chaotische en ongestructureerde karakter van het preventielandschap in ons land (Intersectorale werkgroep algemene preventie, 2001; Vettenburg e.a., 2003) werd het domein eerst grondig bestudeerd. Hierop werd een steekproef van 300 relevante experts en instanties gecontacteerd. Ondanks diverse “golven” van contactopnames, hebben uiteindelijk slechts 33 respondenten (11 %) deelgenomen aan de enquête. Deze lage response kan enerzijds te wijten zijn aan een mogelijke “overbevraging” van het domein. Anderzijds werden we geconfronteerd met technische problemen bij de online versie van de vragenlijst, wat zeker de bereidwilligheid bij sommige personen om deel te nemen zal hebben beïnvloed. Meerdere respondenten konden de webenquête niet openen. Daarom hebben we de enquête eveneens via email en per post verspreid. Dit heeft echter niet mogen baten om het aantal respondenten substantieel te verhogen. Een bijkomend probleem was dat we vaak enkel over algemene emailadressen van de betrokken dienst of instantie beschikten. Hierdoor bereikte de uitnodiging tot deelname aan de enquête niet altijd de geschikte personen binnen de organisatie. Omwille van deze (technisch) methodologische tekortkomingen, dienen we sterk te benadrukken dat de resultaten met voldoende voorzichtigheid dienen gelezen en geïnterpreteerd te worden en niet zondermeer kunnen veralgemeend worden tot de Belgische situatie.

In de onderstaande tabel werden de respondenten gerangschikt volgens hun professionele achtergrond. Een grote meerderheid van de deelnemers lijkt voornamelijk werkzaam te zijn bij een preventiedienst. Daarenboven zijn sociale (welzijn) diensten eveneens sterk vertegenwoordigd in onze respondentengroep. Dit is echter geen verrassing als we het preventie- en veiligheidsbeleid in België van naderbij bekijken. Immers, lokale overheden kunnen strategische veiligheids- en preventieplannen aangaan met de federale overheid. Concreet houdt dit in dat steden en gemeenten financiële middelen kunnen ontvangen om preventieactiviteiten -en projecten op te starten en lokale preventiediensten op te richten. Hierdoor werden talrijke lokale preventieprojecten opgezet waarin vzw's en andere sociale diensten samenwerken om lokale criminaliteit, deviantie en andere veiligheidsproblemen aan te pakken. Jongeren vormen een belangrijke doelgroep van het Belgische veiligheids- en preventiebeleid (Swinen, Hoste, & De Gruitjter, 2006).

Tabel 1.1. Professionele achtergrond (N=33)

	Frequentie	Percentage
Preventiedienst (project)	15	45.5
Sociale dienst	9	27.3
Jeugdparket	4	12.1
School (of hieraan gerelateerde dienst)	2	6.1
Politie	1	3.0
Psychologische / therapeutische sector	1	3.0
Universiteit	1	3.0
Totaal (N)	33	100.0

Naast de bovenstaande categorieën hadden de respondenten de mogelijkheid om zelf andere instanties te specificeren. Enkele voorbeelden hiervan zijn: lokale diensten voor gezondheidspreventie bij kinderen, stedelijke jeugddienst, lokaal beleid, preventief werk via sport, ... De opsomming toont nogmaals aan dat de perceptie van het Belgische jeugdpreventiedomein institutioneel zeer divers en verspreid is.

2.2 Resultaten van de bevraging

2.2.1 Visies en ervaringen met jeugdcriminaliteitspreventie

2.2.1.1 Doelgroepen

De respondenten werden gevraagd op welke doelgroepen preventie-initiatieven -en praktijken zich hoofdzakelijk richten. Het bleek voornamelijk te gaan om adolescente jongens uit kwetsbare buurten en/of met een drugproblematiek, dus eerder een klassiek beeld van de jonge delinquent of deviant. Preventieactiviteiten lijken aldus gericht op de klassieke of 'typische' risicofactoren. Deze eerste vaststelling kwam ook in de andere onderzoeksbevindingen terug (die later aan bod zullen komen).

2.2.1.2 Vormen van probleemgedrag

Tabel 2.1.1.2. Belangrijkste vormen van jeugdprobleemgedrag

Type probleemgedrag	Gemiddelde	Std.deviatie
Misbruik van illegale middelen	3.9091	1.182
Spijbelen	3.7879	0.927
Jeugdgeweld	3.7576	1.001
Misbruik van alcohol / legale substanties	3.5455	1.325
School gerelateerd geweld	3.4242	0.830
Vermogensdelicten	3.2727	1.179
Pesten	3.0303	1.132
Partnergeweld (geweld tussen minderjarigen in relationele context)	2.7879	1.516
Gendergebonden geweld	2.5152	1.202
Cybercriminaliteit	2.4545	1.063
Zedenfeiten	2.3030	1.287
Hanteren van geweldlegitimerende normen (machocultuur, deviante subcultuur, ...)	2.2500	1.107
Delicten met messen	2.2121	1.111
Racisme (hate crime)	2.0909	1.011
Gebruik van gewelddadige media	2.0000	0.901
Politiek / religieus extremisme	1.7500	0.803

Uit bovenstaande tabel kunnen we afleiden dat volgens onze respondenten preventie voornamelijk gericht is op de fenomenen van het gebruik van alcohol, legale en illegale roesmiddelen, op spijbelen en op (school) geweld. Blijkbaar wordt de school gezien als een belangrijk context voor de preventie van jeugdcriminaliteit. De respondenten konden ook zelf categorieën opgeven. Uit de respons bleek dat veel aandacht wordt geschonken aan vormen overlast (zoals rondhangen in publieke ruimte). Overlast van jongeren vormt momenteel een belangrijk discussiepunt in het publieke en politieke debat. Preventiepraktijken richten zich dan ook vaak op dit fenomeen. Dit wordt later in het rapport meer in detail besproken.

2.2.2 Benaderingen van jeugdcriminaliteitspreventie

De respondenten werden gevraagd om op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (heel veel) aan te geven in welke mate preventieprojecten of interventies steunen op concrete benaderingen. De resultaten (tabel 2.1.2) tonen duidelijk een overwicht van zeer doelgerichte strategieën (secundaire en tertiaire). Dit sluit opnieuw aan bij de gesignaleerde focus op risicofactoren of risicopopulaties van het Belgische jeugdpreventielandschap.

Algemene interventies (primaire preventie), gericht op het algemeen welzijn van mensen, worden volgens deze bevraging het minst toegepast.

Tabel 2.1.2. Belangrijkste benaderingen van jeugdcriminaliteitspreventie (N=33).

Benadering	Gemiddelde	Std. Deviatie
Specifieke interventies (secundaire, gerichte interventies)	3.5455	1.003
Interventies gericht op personen die reeds slachtoffer of dader zijn geworden (tertiaire interventies)	3.2424	1.251
Algemene interventies (primaire interventies)	3.0606	1.171

De respondenten werden ook gevraagd om hun oordeel te geven over meer specifieke interventievormen in het kader van de preventie van jeugdcriminaliteit. Als belangrijkste kwamen uit de bus: interventies gericht op (1) sociale integratie, op (2) het reduceren van risicofactoren en (3) interventies met een brede focus op individuele ontwikkeling. Naast het reduceren van risico's lijkt het hier te gaan om primaire preventiestrategieën, wat eerder de voorgaande observatie omtrent de dominantie van doelge-

richte preventie in het Belgische domein lijkt tegen te spreken. De interpretatie van de actoren kan echter een belangrijke rol spelen. Het stimuleren van sociale integratie kan worden gemobiliseerd als argument om jonge devianten of risicogroepen te (re)integreren in de samenleving. Men denke maar aan de vele Belgische preventieprojecten, waarbij vrijetijdsactiviteiten worden ingeschakeld om 'hangjongeren' aan te pakken, verveling tegen te gaan, hen van de straat te houden en te 're-integreren in de samenleving'.

Een daaropvolgend item vroeg naar de instanties en/of beroepen betrokken bij het Belgische jeugdcriminaliteitspreventiedomein. De respondenten zien politie en de preventiediensten als de voornaamste actoren in het veld. Dit kan worden verklaard door de oververtegenwoordiging in onze steekproef van personen tewerkgesteld bij een preventiedienst. Hoewel, politie werd als zeer belangrijk gepercipieerd maar slechts één respondent behoorde tot deze professionele groep. Psychologen en de gezondheidssector in het algemeen werden als minst belangrijk naar voor geschoven. Dit zou kunnen wijzen op het feit dat de experts oorzaken van problemen niet meteen linken aan de algemene gezondheid en welzijn van jongeren.

2.2.3 Organisatorische aspecten van het preventiedomein in België

2.2.3.1 Inter-agency samenwerking, financiering en evaluatie

De enquête bevatte enkele vragen die betrekking hadden op de structurele aspecten van de preventiepraktijk. Een eerste item handelde over het belang van inter-agency samenwerking en een multi-professionele aanpak bij het voorkomen van jeugddelinquentie. De resultaten tonen aan dat de respondenten beide cruciaal vinden, maar dat tegelijkertijd dit onvoldoende ontwikkeld is in het Belgische werkveld. Verder bleek dat in ons land voornamelijk federale en lokale overheden in financiering voorzien. De financiering van preventiepraktijken evalueren de respondenten als onstabiel, onvoorspelbaar en onvoldoende. Een overgrote meerderheid is van mening dat er in België slechts in beperkte mate een coherente beleidsstrategie wordt gevoerd inzake de preventie van jeugdcriminaliteit. De respondenten werden ook bevraagd over waar deze strategie wordt vastgelegd. Een meerderheid wijst in de richting van de strategische veiligheids- en preventieplannen. Daarenboven worden de preventiediensten verantwoordelijk geacht voor het vertalen van deze strategie naar de praktijk, weliswaar in samenwerking met lokale overheden en publieke diensten én in samenspraak met de federale overheid. De preventie van jeugdcriminaliteit lijkt sterk ingebed te zijn op het lokale niveau.

Ook de evaluatie van preventiepraktijken treedt in dit onderzoek op de voorgrond als een problematisch gegeven. De meerderheid karakteriseert dit als middelmatig, een significant deel als onder het gemiddelde. Sommige respondenten geven aan dat de evaluatie van preventieprojecten zelfs onbestaande is noch wetenschappelijk onderbouwd. Initiatieven voor evaluatie van preventieprojecten blijken volgens onze respondenten ongecoördineerd en met een gebrek aan samenwerking tussen de verschillende betrokken overheidsniveaus.

2.2.3.2 Bronnen van informatie

Een laatste vraag in dit gedeelte van de enquête peilde naar de bronnen die preventieactoren raadplegen, wanneer zij kwaliteitsvolle informatie nodig hebben. Verschillende respondenten verwezen naar algemene bronnen zoals het internet. Dit zou kunnen wijzen op een gebrek aan centralisatie van relevante informatie in het domein, zoals bijvoorbeeld aan de hand van databanken. Uit de bevraging bleek ook dat veel kennis en informatie wordt gehaald bij relevante diensten en partners uit het veld via nieuwsbrieven of congressen. Een zeer opvallende observatie was dat een groot deel van de respondenten de media in het algemeen indiceert als bron van informatie.

We kunnen concluderen dat in ons land weinig kwaliteitsvolle professionele informatie ter beschikking is of wordt uitgewisseld tussen actoren uit het jeugdpreventiedomein.

Naast algemene bronnen gaven de respondenten ook specifieke voorbeelden aan van tijdschriften, relevante instanties, actoren en voorbeelden van naar hun mening 'goede praktijken'. Deze worden in het onderstaande kort opgesomd en beschreven.

Relevante instanties, organisaties en actoren

- Veiligheidsmonitor

(www.polfedfedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/monitor_nl.php)

De veiligheidsmonitor omvat grootschalig bevolkingsonderzoek op verschillende tijdstippen in België omtrent veiligheid, slachtofferschap en het functioneren van de politiediensten.

- De Belgische Prijs voor Veiligheid en Criminaliteitspreventie

(<https://besafe.ibz.be/NL/Politie/belgische-prijs-prix-belge/Pages/default.aspx>)

Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, Directie Lokale Integrale veiligheid. Er wordt elk jaar met een ander thema gewerkt. Meer informatie omtrent de prijsuitreiking van 2012 kan via de gegeven website gevonden worden.

- Het Belgisch forum voor Preventie en Veiligheid in de steden en gemeenten (www.urbansecurity.be)

Dit initiatief tracht steden en gemeenten in België te verzamelen om samen na te denken over een geïntegreerd criminaliteitspreventie beleid. Het beoogt zowel op nationaal als internationaal niveau dit beleid naar buiten te brengen en relevante informatie en goede praktijken uit te wisselen en te verbeteren.

- Jongerenwelzijn (www.jongerenwelzijn.be)

Dit Vlaams agentschap vormt een onderdeel van het Ministerie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Jongerenwelzijn is verantwoordelijk voor de uiteenzetting van de Bijzondere Jeugdzorg op het vlak van opvoedingsondersteuning, vrijwillige en gedwongen hulpverlening bij problematische opvoedingssituaties en de begeleiding aan jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Het agentschap staat ook in voor de erkenning en subsidiering van voorzieningen en projecten binnen de sector van de Bijzondere Jeugdzorg.

- Integrale jeugdhulp (www.wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp)

Integrale jeugdhulp is een beleidsinstrument van Vlaanderen en heeft als doel het optimaliseren van de samenwerking en afstemming tussen de verschillende jeugdhulpsectoren.

- Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten (www.vvsg.be)

Als ledenorganisatie staat de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten in voor de visie ontwikkeling van het lokale bestuursniveau, de dienstverlening (zoals kennis- en informatie-uitwisseling) en de belangenbehartiging van de lokale overheden in Vlaanderen.

- Federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken (www.ibz.be)

Relevant voor deze context omvat de sectie 'Veiligheid en Preventie' van de federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken. Er kan meer informatie gevonden worden over de directies verantwoordelijk voor het veiligheid en preventie beleid op federaal en lokaal niveau.

- Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (www.nicc.fgov.be)

Dit instituut is een federaal wetenschappelijke instelling van de Federale Overheidsdienst Justitie. Het voert onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek uit op vraag van gerechtelijke overheden.

- Vlaams Informatiepunt Jeugd (www.vipjeugd.be)

Deze vzw is een netwerkorganisatie dat instaat voor de ondersteuning en stimulatie van informatieverstrekking ten behoeve van kinderen, tieners en adolescenten.

- Vereniging voor alcohol –en andere drugproblemen (www.vad.be)

Deze vzw verenigt de grote meerderheid van Vlaamse organisaties die zich buigen over problematieken als drugs, alcohol, psychoactieve medicijnen en gokken. Deze vereniging wil in het algemeen de-

ze problemen bespreekbaar maken, de aanpak ervan ondersteunen en tenslotte (inter)sectorale netwerken uitbouwen met relevante partners.

Relevante tijdschriften

- Welwijs (www.welwijs.be)

Dit tijdschrift beoogt informatie te verstrekken over de raakvlakken van welzijn en onderwijs. Welwijs is opgericht door de v.z.w. Majong¹ dat zich bezighoudt met het verbeteren van de positie van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Welwijs heeft als doel de wisselwerking tussen onderwijs en relevante sectoren te verbeteren.

- Weliswaar (www.weliswaar.be)

Weliswaar is het welzijns –en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen. Het vakblad is bestemd voor iedereen die tewerkgesteld is of actief betrokken is bij het welzijnswerk en de gezondheidssector.

- Panopticon (www.maklu.be/panopticon)

Panopticon is een academisch tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk.

2.2.4 Visies over effecten en efficiëntie van interventies in het domein van jeugdcriminaliteitspreventie.

Respondenten werden ook bevraagd over welke praktijken zij ervaren als effectief, veelbelovend of ineffectief.

2.2.4.1 Wat werkt of is veel belovend?

In het algemeen bleken verschillende experts belang te hechten aan initiatieven georganiseerd in en rond het schoolgebeuren. Ook herstelgerichte praktijken werden aangehaald om de band met de samenleving te herstellen en het verantwoordelijkheidsgevoel te bekrachtigen. Ten slotte werd vroegtijdige interventie, buurtwerk en jongerenverenigingen naar voor geschoven als efficiënte concepten bij het voorkomen van jeugdcriminaliteit.

Projecten die als veelbelovend werden ervaren, bleken voornamelijk een gebrek te hebben aan financiële middelen of evaluatie.

¹ Majong staat voor **M**aatschappij -en **j**ongerenproblemen.

Hieronder beschrijven we voorbeelden die door onze respondenten tijdens de institutionele enquête als effectieve of veelbelovende preventiepraktijken naar voor werden geschoven.

- Rots en water (www.rotsenwater.nl)

Dit concept is afkomstig uit Nederland. 'Rots en water' is een sociale vaardigheidstraining voor jongens en meisjes dat zich voornamelijk toespitst op het versterken van de weerbaarheid.

- ZAPP (www.zapponline.be)

ZAPP staat voor 'Zelfredzaam en Actief Preventie Project' en wordt georganiseerd in samenwerking met het stadsbestuur van Antwerpen. Het project omvat sociale vaardigheidstrainingen voor jongeren met een focus op agressiebeheersing en versterking van de weerbaarheid.

- API

Deze afkorting staat voor het Franse 'Accompagnement Post-Institutionnel' en betekent letterlijk postinstitutionele begeleiding. De organisatie API is verbonden aan de gesloten gemeenschapscentra waar minderjarigen geplaatst worden en staat in voor de begeleiding van jongeren die de instelling verlaten. Op deze manier wordt er getracht de minderjarigen optimaal te re-integreren in hun omgeving.

- TOP-coaches

TOP-coaches of voluit: 'Terug Op Pad' coaches is eveneens een project gericht op jongeren die een instelling verlaten. De doelgroep bestaat echter wel uit Antwerpse adolescenten tussen 18 en 25 jaar.

- Time-out

Dit project wordt gebruikt in de schoolcontext waarbij jongeren, die probleemgedrag vertonen, even een 'time-out' worden geboden. Inhoudelijk gaat het om een intensieve begeleiding om hen zo snel mogelijk terug naar de schoolbanken te leiden. Dit project wordt dus voornamelijk ingeschakeld om vroegtijdige schooluitval te voorkomen.

- Accrochage Scolaire

Deze diensten zijn opgericht door de Federatie Wallonië en Brussel en heeft als doel om spijbelen en vroegtijdige schooluitval te reduceren en te voorkomen. Het richt zich voornamelijk op jongeren die niet langer kunnen terug keren naar hun school of dreigen in deze situatie terecht te komen.

- Unplugged project

Dit project is een vormingsprogramma ten behoeve van leerkrachten en is gericht op het voorkomen van druggebruik bij leerlingen. Het programma omvat voornamelijk didactisch materiaal om een project dag of week op te starten binnen de school.

- Schoolspotters

Schoolspotters zijn mensen die worden ingezet in de schoolomgeving waar er overlastproblemen door jongeren heersen. Ze fungeren als aanspreekpunt voor mogelijke problemen of gaan zelf jongeren aanspreken indien er zich vormen van overlast voordoen.

- Fan coaching

Dit is een project dat zich richt op het voorkomen van gewelddadig gedrag bij (jonge) voetbalsupporters. Fan coaching omvat voornamelijk culturele en pedagogische activiteiten. Het is echter niet altijd specifiek gericht op jongeren, maar op voetbalsupporters in het algemeen.

- Opboksen (www.opboxen.nl)

Dit project, dat afkomstig is uit Nederland, tracht via boks trainingen een platform te bieden om jongeren sociale vaardigheden aan te leren. Er wordt getracht om jongeren te bereiken die hun weg naar klassieke sportverenigingen niet vinden. De trainingen, die gepaard gaan met intensieve begeleiding, werken voornamelijk rond het versterken van zelfvertrouwen, het zelfbeeld en het verantwoordelijkheidsgevoel.

- Passarelle

Dit project tracht door collectieve activiteiten voor jongeren met een focus op 'straatkunst' te werken rond de het voorkomen van jeugdgeweld.

- Project nultolerantie

Dit project richt zich op jongeren tussen 12 en 23 jaar die problematisch druggebruik vertonen en hierdoor reeds strafbare feiten hebben gepleegd. Het project omvat een intensief begeleidingsprogramma dat van start gaat nadat de jongere onderworpen werd aan een maatregel van de jeugdrechtbank. Het wordt voornamelijk als effectief beschouwd voor persisterende jonge druggebruikers die geen enkele motivatie hebben om het probleem op te lossen.

- 'Eté solidaire je suis partenaire'

Dit project wordt georganiseerd vanuit de Waalse overheid en tracht tijdens de zomermaanden (via een vakantiejob) jongeren hun burgerzin en verantwoordelijkheid te versterken. De jongeren voeren een soort van gemeenschapstaak uit of een opdracht gericht op het algemene belang van een buurt, om zo de banden in een wijk of gemeente te versterken en de jongeren te socialiseren.

- Pot project

Dit project biedt begeleidingstrajecten voor jongeren in het deeltijdsonderwijs en is gericht op het voorkomen van spijbelen en schooluitval.

- **Colombus project**

Dit project is gericht op minderjarigen en hun familie die het voorwerp vormen van een interventie van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg. Het Columbus project omvat in het algemeen hulp en ondersteuning bij het zoeken naar een oplossing voor de problemen die voorhanden zijn.

- **Project vroeginterventie**

Deze werkvorm uit Antwerpen is gericht op jongeren die beginnend problematisch drug- of alcoholgebruik vertonen. Aan het einde van de begeleidende sessies wordt er beslist of de jongere dient doorverwezen te worden naar een andere dienst of welke stappen er best dienen ondernomen te worden.

- **Overleg Jongeren OntmoetingsPlaatsen (JOP)**

Dit initiatief is gericht op het creëren van 'hangplaatsen' voor jongeren. De buurtbewoners en de jongeren zoeken samen naar een oplossing voor mogelijke problemen met de publieke ruimte. Na overleg kan er een jongeren ontmoetingsplaats geïnstalleerd worden waarbij ze de ruimte zelf mogen inrichten. Dergelijk initiatief wordt voornamelijk gehanteerd in Nederland.

- **Zorgtraject crisis & collocatie**

Deze werkvorm afkomstig uit Zuid-West-Vlaanderen is gericht op kinderen en jongeren met psychiatrische problemen die aangemeld werden bij jeugdparket met oog op een collocatie. Het zorgtraject houdt een screening in van het dossier door kind –en jeugdpsychiaters met als doel een gepast alternatief te vinden voor een gedwongen opname.

- **Jeugdinterventie team (Antwerpen)**

Dit is een stadsdienst dat doormiddel van huisbezoeken na een geval van overlast, de minderjarige en zijn gezin confronteert. Er wordt geïnformeerd naar de achterliggende leefdomeinen en mogelijke problemen om zo begeleidingstrajecten op te starten of door te verwijzen naar relevante diensten.

- **Vzw Jong (www.vzwjong.be)**

Deze organisatie omvat het jeugdwelzijnswerk in Gent en stelt de maatschappelijke en persoonlijke participatie en emancipatie van jongeren als doel voorop. Dit omvat naast het organiseren van dagelijkse activiteiten voor kinderen en jongeren ook het bieden van trajectbegeleiding en het adviseren en sensibiliseren van overheden en relevante sectoren.

- **'t Circuit**

Dit vroeginterventieproject van het centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg Largo (vestiging Roeselare) is gericht op jongeren uit het secundair onderwijs die experimenteren met alcohol en/of drugs. Het programma omvat een individueel -en een groepsaanbod dat zowel begeleiding als informatieverstrekking als doel heeft.

- ACT therapie (Acceptance & commitment therapy)

Deze preventietraining is gericht op jongeren van het secundair onderwijs dat tracht jongeren te leren dat negatieve dingen bij het leven horen en deze te accepteren. Aan de andere kant wordt er gewezen op dingen die als waardevol worden gezien en hoe deze aan te wenden als leidraad in het leven. Deze therapie is een vorm van algemene gezondheidspreventie dat algemeen welbevinden bij jongeren wilt stimuleren.

- Eigen kracht conferenties

Deze ‘family group conferences’ houdt in dat in geval van problemen alle sleutelfiguren uit iemands omgeving worden samengebracht om een oplossing (plan) te vinden. De uitwerken van dit plan met familie, vrienden, burens, ... draait rond het inzetten van ‘eigen krachten’ waarbij er zelf beslist wordt over mogelijke oplossingen voor de problemen voorhanden. Een onafhankelijke professionele hulpverlener treedt op als coördinator.

- Jes Antwerpen

Dit stadslabo staat in voor de jeugdwerking in Antwerpen. Deze dienst organiseert activiteiten, vormingen, cursussen voor jongeren. Voornamelijk het vecht- en dansproject dat door deze vzw georganiseerd wordt in kwetsbare buurten werd aanzien als een goede preventiepraktijk.

- First offenders

Dit is een project uit Gent waarbij de politie samen met de dienst maatschappelijke zorg samenwerkt met het jeugdparket. Minderjarigen die een eerste feit hebben gepleegd, worden onderworpen aan een opvolgingstraject. Er wordt niet enkel getracht recidive te voorkomen, maar ook hulp te bieden in situaties waar het gedrag een achterliggende oorzaak heeft.

- SOS Enfants

Dit centra (in het Nederlands: Vertrouwenscentra kindermishandeling) tracht naar oplossingen te zoeken in situaties waar er sprake is of vermoedens van kindermishandeling.

- Machtig!

Machtig! omvat een trainingsprogramma van het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg ‘Eclips’ (Gent) dat tracht jongeren te helpen om meer macht te krijgen over hun eigen leven en hen weerbaarder te maken. Dit programma is gebaseerd op de ‘rots en water’- techniek dat reeds besproken werd.

- Stappenplan Spijbelen

Dit beleidsinstrument omvat in principe een handleiding om te komen tot een geïntegreerde aanpak van spijbelgedrag bij jongeren waarbij alle relevante diensten worden betrokken en gestimuleerd worden tot samenwerking.

- ‘No Blame’ methode (www.leefsleutels.be/cms/basisonderwijs/

[vormingenbuitenschool/pestenstoppen/](http://www.leefsleutels.be/cms/basisonderwijs/vormingenbuitenschool/pestenstoppen/))

Deze methodiek is gericht op het aanpakken en voorkomen van pestgedrag. Het gaat hier niet echt om een project maar eerder een methode die ter beschikking gesteld wordt aan scholen om op een probleemoplossende, niet bestraffende manier om te gaan met pestgedrag.

- Netheidscharter

Een netheidscharter is een actie in Gent waarbij (onder meer) leerlingen van een school kunnen samenwerken met de stadsdienst om de stad proper te houden. Dit kan een positieve invloed hebben op een propere schoolomgeving en op de relatie tussen de buurt en de school.

- Groene zorgprojecten voor jongeren

Dit zijn projecten die jongeren inschakelen in zorgboerderijen of andere natuur gerelateerde projecten om hen een zinvolle tijdsbesteding aan te bieden.

- Project Koplopers: ‘Jonge Leiders in actie’

Het project ‘kopplopers’ is opgericht vanuit het Lokerse vindplaatsgericht jeugdwerk van Vzw’s Jeugdclubs en ‘Uit De MArge’. Het bestaat uit een intensieve vorming voor maatschappelijk kwetsbare jongeren met een leidersmentaliteit. Het is een emancipatorische leiderschapstraining waarin maatschappelijke vorming, groepsvorming en sociale actie gecombineerd worden. Het beoogde effect is een aantal leidersfiguren uit verschillende wijken een rol te laten spelen in de maatschappelijke verandering van die buurten.

- ‘Réveille toi mon gars’

Dit project is opgericht door het ‘Centre Jeunesse’ van Laeken en omvat een duikproject dat gericht is op het aanleren van sociale vaardigheden voor jongeren uit moeilijke buurten. Er wordt gewerkt rond het zelfvertrouwen en het omgaan met een groepsdynamiek.

2.2.4.2 Wat werkt niet?

Het was opvallend dat veel respondenten kritiek uitten op het algemene Belgische Jeugdbeschermingsstelsel. De bijzondere jeugdzorg en gerelateerde diensten werden aangehaald als ineffectief. Bovendien bleek ook dat de maatregelen voorzien in de wet op de jeugdbescherming gezien worden als ineffectief omwille van het gebrek aan middelen. Ten slotte werden nog enkele concrete voorbeelden gegeven zoals: camera bewaking, boetes, opdrijven van politiepatrouilles, monofunctionele inrichting van de publieke ruimte en ten slotte klassieke sociale preventieconcepten zoals emancipatie en integratie voor bepaalde nationaliteiten.

2.3 Beknopte samenvatting

De institutionele enquête kende een zeer lage response. Bovendien blijken de preventiediensten oververtegenwoordigd in onze steekproef. De beschreven resultaten dienen dus met de nodige voorzichtigheid behandeld te worden. Deze zijn louter beschrijvend en kunnen niet veralgemeend of opgevat worden als kenmerkend voor het Belgische jeugdcriminaliteitspreventiedomein. Desondanks heeft deze bevraging enkele aspecten opgeleverd die interessant kunnen zijn voor het verdere onderzoek.

Op structureel niveau blijkt dat interagency samenwerking gezien wordt als zeer belangrijk maar toch te weinig aanwezig in het Belgische preventiedomein. De status van financiering en het bestaan van een coherente beleidsstrategie worden eveneens als heikele punten gezien. Bovendien is de preventie van jeugdcriminaliteit voornamelijk op het lokale niveau ingebed, wat bijdraagt tot het labyrintische karakter van het domein. De verschillende lokale overheden kunnen hun eigen preventiebeleid uittekenen waarbij eigen prioriteiten gedefinieerd en geadresseerd worden.

Tot slot bleek dat de experts voornamelijk een klassiek beeld scheppen van de doelgroepen en gedragingen waarop er gericht wordt in België: adolescente jongens uit kwetsbare buurten en met drugsproblemen (of andere substanties). Verder blijkt de school een belangrijke context voor preventieactiviteiten. Secundaire preventiestrategieën lijken in België te overheersen, met een focus op het beheersen en aanpakken van risico's of risicogroepen.

3 De Delphi bevraging: een blik op de toekomst

3.1 Algemeen

Het doel van de Delphi bevraging bestond uit het onderzoeken van toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen en de mogelijke implicaties voor de preventie en aanpak van jeugdprobleemgedrag. De Delphi-methode² omvat een vragenlijst afgenomen in verschillende “golven” (stappen) bij relevante experts. In een tweede ronde wordt er gereflecteerd en gediscussieerd over de bevindingen van de eerste Delphi-ronde. Aangezien onze vragenlijst focuste op ontwikkelingen in het komende decennia, wordt het jaar 2025 als richtpunt vooropgesteld.

De bevraging verliep in twee rondes. Een eerste handelde omtrent geanticipeerde veranderingen en ontwikkelingen in de maatschappij gerelateerd aan jeugdcriminaliteit. De belangrijkste resultaten uit deze ronde werden samengevat en diende als aanknopingspunt voor verdere discussie en aanbevelingen voor de preventie van jeugdprobleemgedrag in de geselecteerde domeinen.

Aan de hand van de Delphi-methode werden actoren uit het jeugdpreventiedomein bevraged omtrent hun visie en mening over toekomstige ontwikkelingen van jeugdcriminaliteit en de mogelijke implicaties voor de preventie en de aanpak ervan. De steekproef van de institutionele enquête diende als basis voor de Delphi-bevraging. Uiteraard werd deze aangevuld met andere actoren uit het veld. Vermits de institutionele enquête een lage response opleverde, werd er besloten om zowel schriftelijke vragenlijsten als semi-gestructureerde interviews af te nemen voor de eerste ronde. Desondanks bleef de response zeer laag: 15,6 % nam deel aan de enquête. In totaal werden er 11 vragenlijsten ingevuld en 13 interviews afgenomen. In sommige interviews namen meerdere respondenten deel. Deze bijkomende informatie werd uiteraard verwerkt, doch werden ze niet geteld als aparte respondenten aangezien de kans reëel is dat in dergelijke groepsinterviews de antwoorden wederzijds beïnvloed werden.

De tweede Delphi-ronde kende een *response rate* van slechts 9,2 % , wat een totaal van 14 respondenten inhoudt.

² Voor meer gedetailleerde literatuur over de Delphi-methode, verwijzen we naar volgende werken: Rowe & Wright, 2001; Bastiaensen & Robbroeckx, 1994

3.2 Steekproef

De steekproef van de eerste Delphi-ronde omvat experts uit verschillende domeinen. Uit de onderstaande tabel is duidelijk af te leiden dat het grootste aandeel afkomstig is uit het beleidsdomein. Deze categorie werd echter breed gedefinieerd. Het gaat om zowel mensen van lokale preventie- en veiligheidsinstanties, als de algemene directie voor preventie en veiligheid op federaal niveau en vertegenwoordigers van het kinderrechtencommissariaat (Vlaams Parlement). Hetzelfde geldt voor het gerechtelijke domein. Deze categorie omvat jeugdrechters, mensen van het jeugdparquet en van de gesloten federale centra. Mensen uit het politionele werkveld werden ook voor deze bevraging gecontacteerd. Desalniettemin nam slechts één politieagent deel. Een verklaring kan gezocht worden in het feit dat het enerzijds zeer moeilijk is in België om emailadressen van individuele agenten te verzamelen. Anderzijds zou dit ook verklaard kunnen worden door het feit dat politiemensen preventie niet altijd percipiëren als één van hun kernopdrachten.

Tabel 3.2. a) professionele achtergrond respondenten Delphi-ronde 1

Professionele achtergrond	N	%
Beleid	7	29.2
Gerechtelijke sfeer	5	20.8
Sociaal werk	5	20.8
Politie	1	4.2
Academische wereld	1	4.2
Preventiedienst	5	20.8
Totaal	24	100

De steekproef van de tweede ronde is gelijkaardig aan de eerste ronde. Bijna de helft (6 van de 14) nam ook deel aan beide bevragingen. Desalniettemin kunnen enkele verschillen opgemerkt worden. Ten eerste is er een duidelijke daling van het aantal actoren uit het beleidsdomein. Verder kon er één extra politieagent gemotiveerd worden om deel te nemen. Helaas is ook hier een duidelijk tekort aan respondenten waar te nemen, wat het bijna onmogelijk maakt om effectieve conclusies te trekken. De resultaten hebben dan ook hier slechts een beschrijvend karakter.

Tabel 3.2. b) professionele achtergrond respondenten Delphi-ronde 2

Professionele achtergrond	N	%
Sociaal werk	3	21.4
Gerechtelijke sfeer	3	21.4
Preventiedienst	3	21.4
Politie	2	14.3
Beleid	2	14.3
Leerkracht	1	7.1
Totaal	14	100

3.3 Bevindingen

3.3.1 Maatschappelijke veranderingen tot 2025

De eerste Delphi-ronde focuste op verwachte veranderingen in de Belgische maatschappij relevant voor het jeugdcriminaliteitspreventiedomein. Onze respondenten hebben een eerder pessimistisch beeld van de toekomst. Zij voorzien een stijging van armoede, werkloosheid en sociale ongelijkheid als gevolg van de economische crisis, die de meest kwetsbare jongeren en families zal aantasten en hun toekomstperspectief zal ontnemen. Volgens verschillende experts zullen deze factoren een negatieve invloed uitoefenen op jeugdcriminaliteit. Daarom wordt verschillende malen de rol van het onderwijs benadrukt. Indien er niet voldoende geïnvesteerd wordt in het onderwijs, vrezen deze respondenten een verdere polarisatie tussen arm en rijk, maar evenzeer tussen de allochtone en autochtone bevolking. Er wordt gesteld dat vanuit het sociaal beleid hierop dient geanticipeerd worden. Desondanks, uit verschillende respondenten hun bezorgdheid over de inperking van financiering en middelen voor een degelijk sociaal beleid waardoor opnieuw de meest kwetsbaren worden aangetast. Daarenboven wordt er verwacht dat de reactie op en aanpak van jeugdcriminaliteit –en deviantie steeds repressiever zal worden.

Kort gesteld worden verwachte ontwikkelingen zoals de technologische vooruitgang, een daling van middelen voor onderwijs en het sociaal beleid, het samenspel van vergrijzing en migratie, het afbrokkelen van klassieke gezinsstructuren, de aanhoudende individualisering van de maatschappij allemaal gezien als factoren die zullen bijdragen aan een stijging van conflicten in de maatschappij. Niet alleen op intergenerationeel vlak maar ook intercultureel.

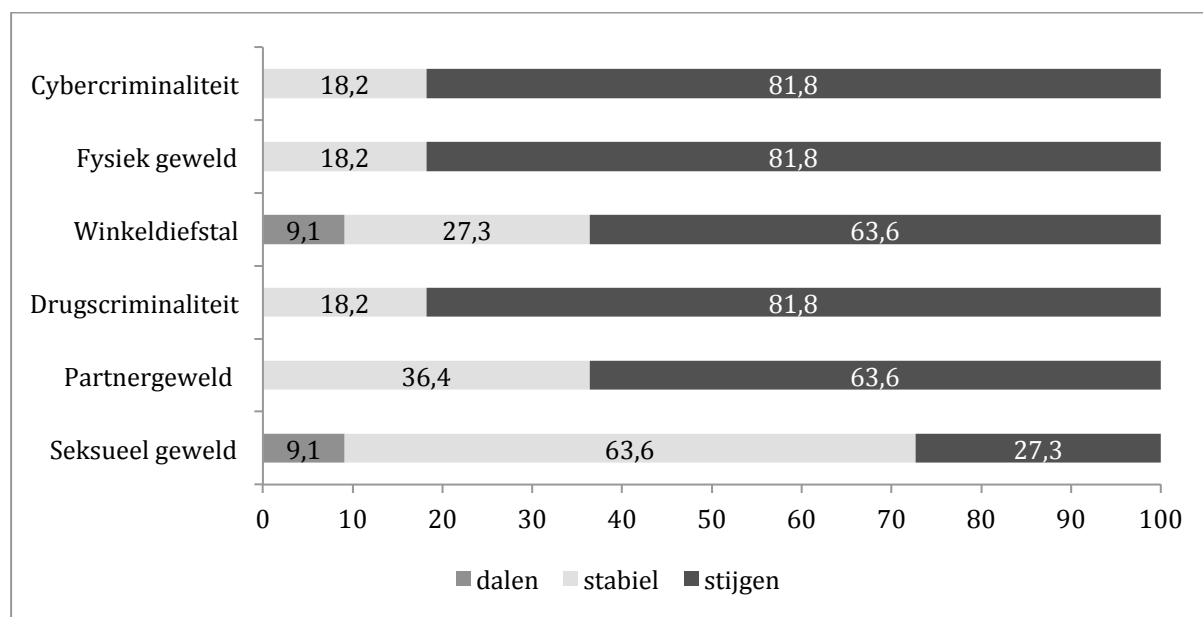
3.3.2 Verwachte ontwikkelingen van jeugdcriminaliteit

Een analyse van de resultaten van de schriftelijke vragenlijsten wijst uit dat de experts een stijging van jeugdcriminaliteit verwachten in de toekomst. De helft van de geïnterviewde respondenten blijkt deze mening te delen, echter sommige nuanceren hun visie. Zij gaven aan dat jeugdcriminaliteit *an sich* niet meteen zal stijgen, maar eerder de sociale reactie strenger zal worden. Meer vormen van (jeugd) gedrag kunnen gecriminaliseerd worden (cf. domein van overlast en jongeren in de publieke ruimte) of nieuwe fenomenen kunnen opduiken (vb. cybercriminaliteit) wat de cijfers van jeugdcriminaliteit doen toenemen.

De experts, die deelnamen aan de schriftelijke bevraging, werden gevraagd aan te duiden hoe verschillende jeugddelicten (volgens geslacht) zouden evolueren in de toekomst.

De onderstaande figuur geeft een overzicht van de resultaten voor de vrouwelijke delictsvormen.

Figuur 3.3.2. a) Verwachte evolutie vrouwelijke delictstypes volgens de bevroegde experts

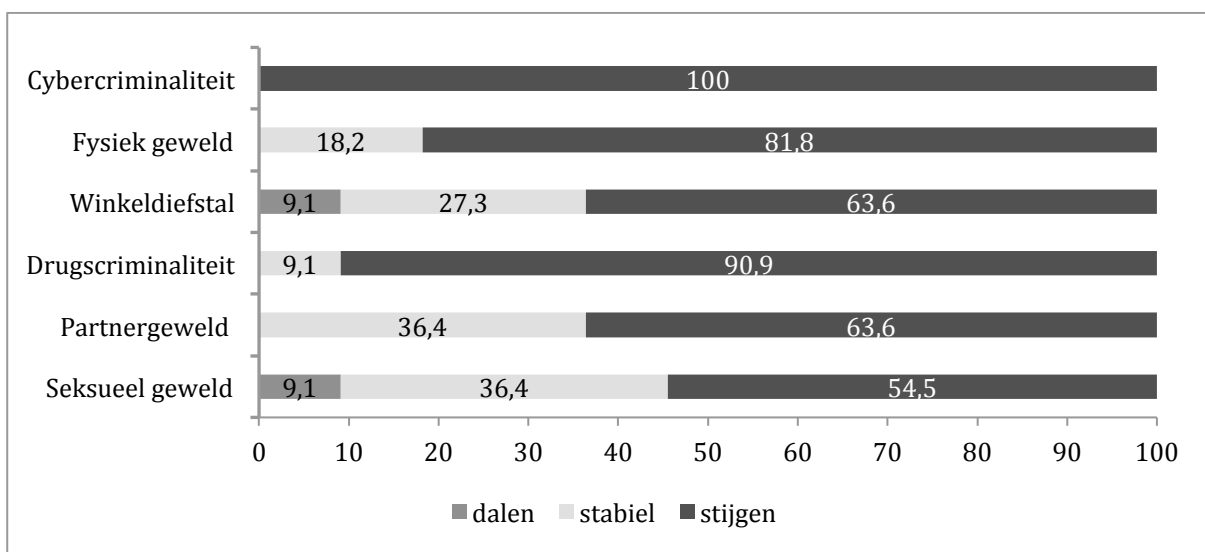

De experts verwachten doorgaans een enorme stijging, voornamelijk van cybercriminaliteit, fysiek geweld en druggerelateerde delicten. Bovendien denken ze ook dat meisjes meer winkeldiefstal en partnergeweld³ zullen plegen.

³ In deze context wordt partnergeweld opgevat als geweld tussen twee jongeren in een relationele context.

De onderstaande figuur geeft een overzicht van de verwachte evoluties voor mannelijke delictstypes. Hieruit blijkt dat deze resultaten gelijklopend zijn aan die voor meisjes. Enkel cybercriminaliteit, fysiek geweld en drugscriminaliteit worden voorspeld sterker te zullen stijgen bij jongens. Opvallend is dat hoewel er verwacht wordt dat seksueel geweld door meisjes stabiel zal blijven, wordt er aangenomen dat dit voor minderjarige jongens eerder zal toenemen.

Figuur 3.3.2. b) Verwachte evolutie mannelijke delictstypes volgens de bevroegde experts

De interviews met experts leverden gelijklopende resultaten op. Men verwacht dat voornamelijk druggerelateerde delicten, (winkel) diefstal, cybercriminaliteit en verschillende vormen van geweld (seksueel, fysiek, tussen partners of familie) zullen stijgen in de toekomst. Opmerkelijk in de interviews is het vaak terugkerende onderwerp van overlast door jongeren en de praktijk van de gemeentelijke administratieve sancties (hierna GAS-boetes). Dit mechanisme werd gecreëerd binnen de reeds vernoemde strategische veiligheids- en preventieplannen. In een notendop, impliceert dit dat steden en gemeenten administratieve sancties kunnen opleggen voor overlastgevend-gedrag, dat vaak gerelateerd wordt aan jongeren. De experts gaven aan dat dergelijke sancties eerder een symptomatische aanpak inhoudt waarbij men de oorzaken van het probleem negeert. Er wordt niet zozeer een stijging van overlast in België voorspeld. Wel geven experts aan dat door de groeiende intolerantie in onze samenleving zij verwachten dat er een steeds strengere reactie zal zijn. Hetzelfde wordt gesteld over de algemene jeugdcriminaliteitscijfers. Geregistreerde jeugddelinquentie wordt verwacht toe te nemen omwille van meer repressieve antwoorden. Als oorzaak hiervan worden evoluties zoals de toenemende kloof tussen

generaties en culturen veroorzaakt door de dalende tolerantie, begrip, solidariteit, veiligheidsgevoelens en de stijgende diversiteit en migratie naar voor geschoven.

Wanneer het gaat over het beeld van de jonge crimineel, blijkt dat ook deze bevraging een eerder klassiek profiel oplevert: ongekwalificeerde migranten jongens uit kwetsbare families. Tijdens één van de interviews vatte een expert dit treffend als het profiel van de *'usual suspects'*. De geïnterviewde respondenten verwijzen opnieuw naar problemen in de publieke ruimte. Zij stellen dat mensen uit lagere sociale klasse meer tijd spenderen in de publieke ruimte waardoor ze meer zichtbaar zijn voor het publiek en legale actoren en sneller geïdentificeerd worden. Verder uiten sommige respondenten hun bezorgdheid omtrent niet begeleide (illegale) minderjarigen en de heersende problemen met Roma families.

Slachtoffers van jeugdcriminaliteit zijn volgens vele respondenten eerder oudere mensen, maar ook mensen uit de nabije omgeving. Verder werd gesteld dat slachtofferschap en daderschap bij jongeren vaak wisselt, wat reeds bevestigd werd in voorgaand onderzoek (e.g. Goedseels, Vettenburg, & Walgrave, 2000).

De visies over de aanwezigheid van jeugdbendes zijn eerder divers. Sommige respondenten beweren dat jeugdcriminaliteit eenvoudig meer in groep zal worden georganiseerd, waarbij anderen vrezen dat jeugdbendes in de toekomst effectief meer op de voorgrond zullen treden in België. Anderzijds wijst recent onderzoek uit dat het fenomeen van jeugdbendes *an sich* niet echt voorkomt in België (Bruier Desmeth e.a., 2012) Verschillende experts beweren eveneens dat door frustraties (cf. kwetsbare socio-economische positie zoals eerder beschreven) jongeren meer op spontane wijze criminaliteit zouden plegen. Bovendien wordt ook verwacht dat het gebruik van wapens zal stijgen, voornamelijk dan blanke wapens. Tenslotte denkt men dat druggebruik een invloed kan hebben op de *modus operandi*, alsook de toenemende beveiliging en bescherming van bezittingen. Dit zou impliceren dat jongeren gewelddadiger en roekelozer worden in het plegen van criminaliteit.

3.3.3 Jeugdcriminaliteit en de relatie met technologische ontwikkelingen in de Belgische samenleving. Uit de eerste Delphi-ronde bleek dat verschillende experts verwachten dat technologische ontwikkelingen een belangrijke invloed zullen uitoefenen op het fenomeen jeugdcriminaliteit. Er wordt voornamelijk een stijging van cybercriminaliteit verwacht. Dit kan belangrijke implicaties omvatten voor het preventiedomein. Daarom werd er in de tweede ronde gevraagd welke gevolgen technologische evoluties teweeg kunnen brengen. De experts gaven aan dat nieuwe fenomenen op de voorgrond zullen treden

waardoor het algemeen jeugddelinquentiecijfer zal stijgen. Er wordt verwacht dat sommige delictstypes meer verborgen zullen zijn, waardoor dit gedrag langer blijft voortduren vooraleer een interventie kan plaatsvinden. Sociale media bijvoorbeeld, kunnen er voor zorgen dat pestgedrag thuis (na schooltijd) kan worden verder gezet. Jongeren kunnen een vals gevoel van veiligheid hebben wat ook gevolgen kan impliceren voor jonge slachtoffers van cyberpedofilie bijvoorbeeld. Hierdoor stellen de respondenten dat meer aandacht dient besteed te worden aan dit onderwerp binnen de school en het onderwijs, via bijvoorbeeld lessen aan te bieden over het correcte gebruik van informatie en de (bescherming van) mensenrechten.

3.3.4 Controversiële topics

De eerste Delphi-ronde bracht enkele controversiële topics naar boven. Een eerste handelde over de verwachte toename van conflicten in de Belgische maatschappij. De tweede impliceerde tegenstrijdige visies over de rol van het onderwijs. Beide worden hieronder besproken.

3.3.4.1 Toenemende conflicten in de samenleving: de strijd tegen overlastjongeren

Door de toenemende vergrijzing en migratie verwachten experts meer intergenerationele en culturele conflicten. In deze context verwezen de experts, zoals eerder aangehaald, meermaals naar de toepassing van de GAS boetes bij jongeren in het kader van overlast. In de Delphi-ronde 2 werden de respondent gevraagd hoe het domein van overlast en deze sancties zou evolueren. Zij verwachten een stijging van overlast veroorzaakt door overbevolking, vergrijzing, jeugdwerkloosheid en toenemende diversiteit. De experts vrezen een achteruitgang van de sociale cohesie in buurten en wijken en de publieke ruimte in het algemeen. Een verminderde tolerantie zal voornamelijk gericht worden op allochtone bevolkingsgroepen. De individuele verantwoordelijkheid van de jongeren zal meer benadrukt worden waardoor integratie meer en meer vervangen wordt door het bestraffen. De verwachte vertraging en het slecht functioneren van ons gerechtelijk systeem zal volgens de experts zorgen voor een uitbreiding van de GAS boetes waarbij meer en meer gedragingen gesanctioneerd zullen worden. In het algemeen zijn de respondenten niet echt lovend over deze sancties aangezien de focus geplaatst wordt op symptomen van specifiek gedrag en niet de achterliggende problematieken. Eén expert ervaart de GAS boetes als een goede aanpak aangezien het een snel antwoord biedt op kleine feiten en de werklast van het parket vermindert. Desondanks denkt een meerderheid dat in plaats van GAS boetes, het beleid meer moet focussen op het versterken van onderwijs en scholen, jeugthuizen en sportclubs. Ze benadrukken het belang van vrijetijdsactiviteiten. Verder indiceert een expert dat intergenerationele communicatie en

bemiddeling de interactie tussen oud en jong, verschillende culturen en bevolkingsgroepen positief kan stimuleren, zonder te discrimineren of stigmatiseren.

3.3.4.2 Voorkomen en aanpakken van jeugddelinquentie: de rol van het onderwijs

Een meerderheid van de experts uit ronde 1 gaf aan dat de school en het onderwijs in het algemeen een cruciale rol spelen bij de preventie van jeugdcriminaliteit. Anderen stelden echter het tegenovergestelde. Als in de tweede ronde deze tegenstrijdigheid wordt voorgelegd aan de respondenten, blijkt dit gegeven veel minder ambigue. Uitgezonderd van één respondent is iedereen het eens omtrent het belang van onderwijs. Zij stellen dat scholen een significante rol spelen in het socialiseren van jongeren en verantwoordelijk zijn voor kansen op de arbeidsmarkt. De experts vinden een positieve hechting met de school, een invloedrijke factor in de ontwikkeling van jongeren en hun integratie in de samenleving. Daarom moeten scholen investeren in een positief en geweldloos schoolklimaat. De weerbaarheid van jongeren moet volgens de experts versterkt worden via sociale vaardigheidstrainingen. Aan de andere kant wordt er ook gesteld dat leerkrachten betrokken moeten worden. Ze moeten geïnformeerd en gesensibiliseerd worden over actuele problemen met jongeren (en criminaliteit). Een belangrijke taak voor de school is namelijk mogelijke problemen zo vroeg mogelijk detecteren en jongeren doorverwijzen naar de gepaste diensten. Eén respondent wijst echter op het gevaar voor overproblemativering en stigmatisering. Tenslotte werd het watervaleffect⁴, dat het Belgische onderwijssysteem kenmerkt, gezien als in strijd met het doel jongeren een volwaardige positie op school en de samenleving aan te reiken.

3.3.5 Uitdagingen voor de preventie en aanpak van jeugddelinquentie

De deelnemers uit de eerste Delphi-ronde werden bevraagd omtrent hun visie op toekomstige uitdagingen voor de preventie van jeugdcriminaliteit. Ten eerste wordt onderwijs vernoemd als primair instrument. Volgens één expert moet het opvoeden van kinderen reeds aangeleerd worden in scholen. Verder wordt investeren in het onderwijs beklemtoont zodat jongeren accuraat kunnen worden begeleid en mogelijkheden kunnen worden geschonken voor hun toekomstig professioneel leven. Ten tweede zou

⁴ Meer informatie omtrent dit debat kan gevonden worden in bijvoorbeeld: Duquet, Glorieux, Laurijssen, & Van Dorsselaer, 2006.

een accuraat beleid jongeren hun verantwoordelijkheid moeten activeren zonder hen te betuttelen maar met gelijkwaardige kansen voor iedereen. Op het vlak van sociaal werk, werden volgende benaderingen naar voor geschoven: meer verantwoordelijkheid en een stem geven, betrokkenheid, de gehele context van de jongere betrekken en hun leefwereld beter leren kennen. In het algemeen gaven de experts aan dat probleemgedrag zo vroeg mogelijk moet aangepakt worden. Daarbij wordt opnieuw verwezen naar het domein van overlast en de GAS boetes. Meer investering is nodig voor het aanpakken van achterliggende oorzaken van sociale conflicten. Aan de ene kant stelt men dat overlast ernstig moet worden genomen. Aan de andere kant geeft een expert aan dat er meer tolerantie nodig is ten aanzien van overlastfenomenen. Er wordt ook aangegeven dat er meer sociale controle nodig is.

Verder worden specifieke strategieën of initiatieven opgesomd zoals: opvoedingswinkels, time-out, individuele begeleiding van jeugddelinquenten, het trainen van jongeren, meer rechten voor jongeren en een concreet kader voor niet-begeleide minderjarigen uitgebouwd door Europa. In het algemeen kwamen twee controversiële topics naar voren. Volgens één respondent werkt preventie (vnl. door scholen en politie) niet. Een andere expert is zelfs voorstander van het afschaffen van deze term. Ten slotte wordt ook in deze bevraging meer samenwerking met betrokken instanties en actoren als noodzakelijk aanbevolen.

3.3.6 Preventie van specifieke delictsvormen

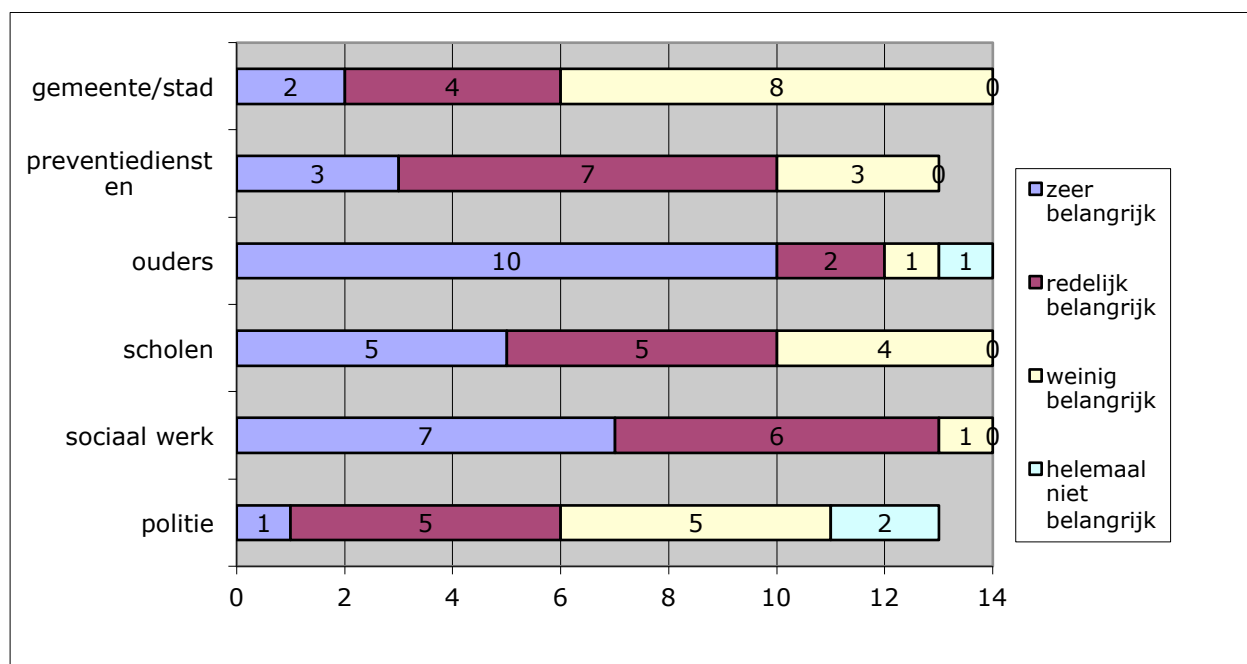
De experts werden in de tweede ronde gevraagd hun visie te geven over de preventie van verschillende vormen van jeugdcriminaliteit. Ze werden gevraagd om aan te duiden welke actor zij het meest geschikt achten om de verschillende delictstypes aan te pakken. Het gaat hierbij om druggebruik, cybercriminaliteit en jeugdgeweld. Bovendien dienden zij voor elk type aan te geven wat de belangrijkste taken voor sociale werkers en politie zijn.

3.3.6.1 Preventie van druggebruik

- Aangewezen actor

Ten eerste werden de experts gevraagd om aan te geven welke rol verschillende actoren hebben in het voorkomen van druggebruik. De onderstaande figuur toont de resultaten op een schaal van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 4 (zeer belangrijk).

Figuur 2.3.6. Geschatte waarde van actoren in de preventie van jeugddruggebruik

Het is duidelijk dat een significante taak wordt weggelegd voor ouders en sociale werkers bij het voorkomen van druggebruik bij jongeren. Ook scholen lijken een belangrijke rol te spelen volgens de experts. Er zou kunnen gesteld worden dat voornamelijk actoren, die dichtbij jongeren staan, gezien worden als relevant. Als we gaan kijken naar de waarde die gehecht wordt aan formele instanties, blijkt dat voornamelijk sociaal werk als de meest aangewezen actor wordt gepercipieerd. Daartegenover blijkt dat politie en steden en gemeenten in het algemeen veel minder een bijdrage kunnen leveren bij de preventie van druggebruik.

■ **Aangewezen aanpak voor sociale werkers:**

Volgens de respondenten zouden sociale werkers ten eerste vindplaatsgericht moeten werken. Concreet houdt dit in dat men de straat op gaat en aansluiting moet vinden met jongeren. Deze aanpak verwijst in se naar de werkwijze van het straathoekwerk. Men dient in dialoog te treden en jongeren te benaderen als volwaardige persoonlijkheden. Verder moeten sociale werkers wijzen op de gevolgen van druggebruik en jongeren assertiviteit bij te brengen op een niet-betuttelende wijze. Bovendien stellen de experts dat sociale werkers verschillende instanties en overheden dienen te informeren en te sensibiliseren. Eveneens leerkrachten en monitoren van de jeugdbewegingen moeten door hen geïnformeerd worden door bijvoorbeeld getuigenissen van en lezingen door ex-gebruikers te organiseren op school. Ten slotte wordt een integrale aanpak als zeer belangrijk beschouwd. Voor het voorkomen van druggebruik moeten de verschillende levensdomeinen van jongeren worden samen-

gebracht en hiervoor wordt een betere samenwerking met relevante diensten als noodzakelijk geacht.

■ Aangewezen aanpak voor politie

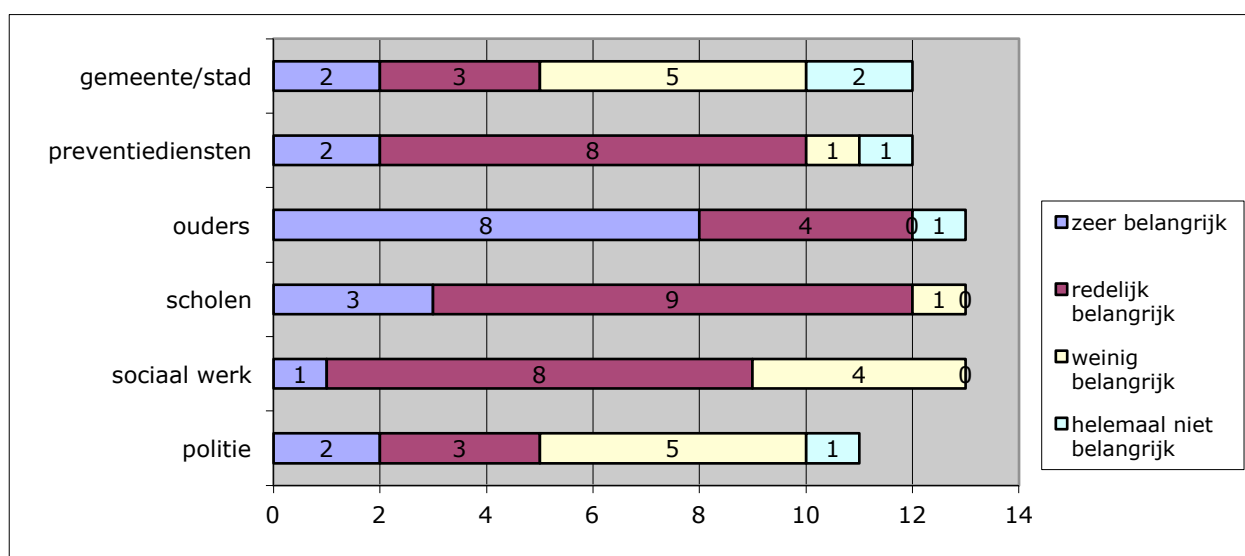
De politie speelt volgens onze respondenten eerder een kleine rol in het voorkomen van druggebruik. Hun taak zou voornamelijk betrekking hebben op het detecteren van drugs dealen en verkoop in de schoolomgeving. Daarom wordt de zichtbaarheid en aanwezigheid van politie als noodzakelijk geacht, voornamelijk dan op 'drugsplaatsen'. Verder stellen de experts dat politie ook problemen kunnen proberen op te sporen en jongeren vervolgens door verwijzen naar de gepaste diensten. Hierdoor wordt eveneens het belang van samenwerking met scholen, sociaal werk en overheidsdiensten onderstreept.

3.3.6.2 Preventie van cybercriminaliteit

■ Aangewezen actor

Het blijkt dat ook het voorkomen van cybercriminaliteit volgens onze respondenten het best kan worden voorkomen door opnieuw de ouders, sociaal werk en scholen. Ook preventiediensten blijken een relevante actor te zijn. De experts konden ook zelf andere categorieën specificeren. Hier wordt er voornamelijk gewezen op het belang van media-educatie op school en de rol van jeugdbewegingen en sportclubs.

Figuur 3.3.6.2. Geschatte waarde van actoren in de preventie van cybercriminaliteit

- Aangewezen aanpak voor sociale werkers

De overgrote meerderheid wijst op het informeren en sensibiliseren van jongeren omtrent het gebruik van internet en cyberspace. Sociale werkers hebben een belangrijke rol in het bespreekbaar maken van mogelijke risico's verbonden aan het gebruik van het internet en dit via projecten en media-vormingen. Volgens de experts moeten ze jongeren aanleren hoe ze zichzelf kunnen uiten in groep en in de maatschappij op een respectvolle manier, zowel naar henzelf als naar andere toe. Sociale werkers moeten opgeleid worden omtrent de cyber space en gerelateerde aspecten zodat zij meer kennis maar ook begrip hebben voor de leefwereld van jongeren.

- Aangewezen aanpak voor politie

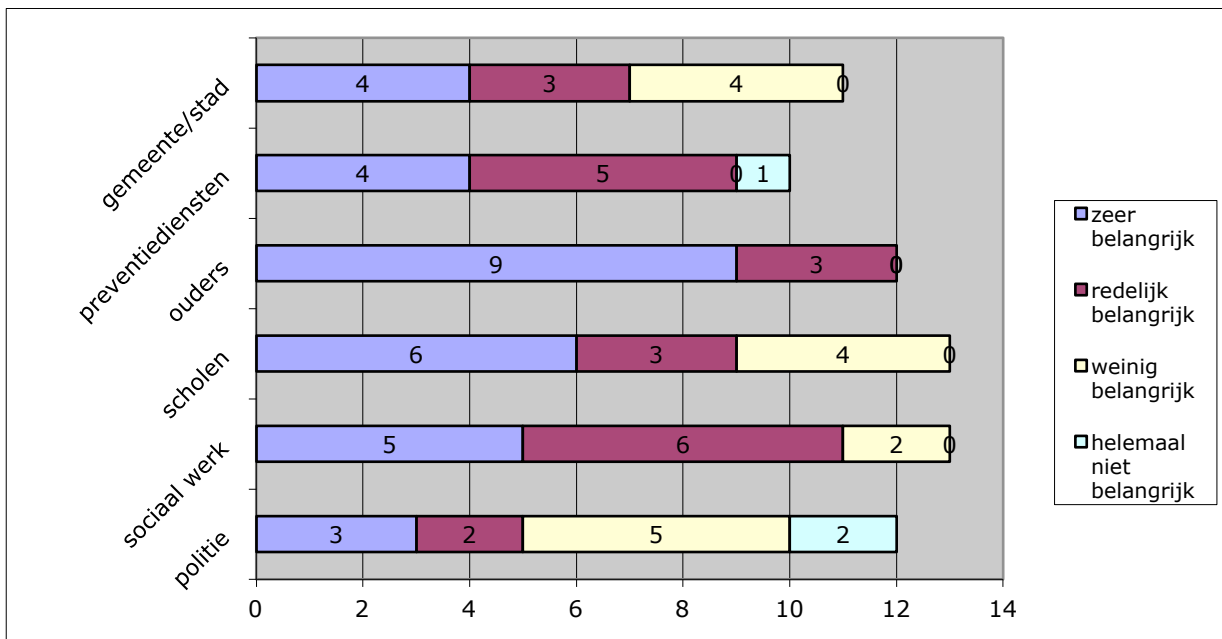
De experts stellen dat politie voornamelijk een structurele aanpak moet uitwerken om cyberpesten aan te pakken, in samenwerking met het gerechtelijke beleid en het jeugdparket. Het politieel personeel moet evenzeer geïnformeerd worden omtrent dit thema, zodat ook zij meer kennis hebben omtrent het internet (en gebruik door jongeren) en voldoende preventieve informatie kunnen verschaffen over mogelijke vormen van cybercriminaliteit. Als laatste wordt er ook gewezen op de nood aan protocollen en vormen van internationale samenwerkingsakkoorden omtrent dit fenomeen.

3.3.6.3 De preventie van geweld

- Aangewezen actor

Ook het fenomeen geweld kan volgens de experts het best aangepakt en voorkomen worden door sociale werkers, ouders en scholen. Sommige respondenten duiden zelf opnieuw op het belang van jeugdbewegingen en andere vrijetijdsactiviteiten. We kunnen stellen dat ook geweldspreventie volgens de experts het best kan aangepakt worden door actoren uit de directe omgeving van jongeren.

Figuur 3.3.6.3. Geschatte waarde van actoren in de preventie van geweld

■ Aangewezen aanpak sociale werkers

De experts vinden dat sociale werkers conflicten meer bespreekbaar dienen te maken via projecten die zich focussen op de gevolgen van geweld. Ze benadrukten het belang van interactie en dialoog, luisteren en ondersteunen van jonge mensen. Sociale werkers moeten hen geweldloze communicatiestrategieën aanleren. De familie wordt eveneens als belangrijk geacht, daarom wordt er aanbevolen om de familiale omstandigheden te verbeteren en het onderwijs te ondersteunen door sociale werkers. Opvallend was dat een respondent wees op het feit dat geweld en agressie niet noodzakelijk verkeerd zijn, maar dat de samenleving dit een plaats moet geven door agressie bijvoorbeeld te kanaliseren doormiddel van boks clubs of het installeren van ruimtes voor de vrijheid van expressie.

■ Aangewezen aanpak voor politie

Ten eerste stelden de respondenten dat politie nog meer moet optreden als community politie door bijvoorbeeld het verhogen van toegankelijkheid en zichtbaarheid. Ze dienen te worden aangeleerd hoe om te gaan en te communiceren met jongeren. Er wordt ook gesteld dat de politie een beter zicht moet hebben op risicofactoren en oorzaken van geweld bij jongeren via hun opleiding. In het algemeen wordt een meer kwalitatieve preventieve aanpak naar voor geschoven met meer aandacht voor dialoog en het reduceren van stigmatisatie.

3.3.6.4 De rol van preventie: een discussie

De respondenten werden in de tweede ronde gevraagd om hun visie en mening te delen omtrent preventie in het algemeen. Uit de eerste ronde bleek namelijk dat sommige respondenten denken dat preventie *an sich* niet werkt bij het voorkomen van jeugdcriminaliteit. De respondenten in de tweede ronde verwierpen deze stelling allemaal. Volgens hen kan het echter enkel resultaat leveren als preventie wordt toegepast op lange termijn en op een integrale en geïntegreerde manier (samenwerking met verschillende partners en sectoren). Er wordt verwezen naar de klassieke schakel van proactief, preventief, repressief en nazorg. De experts benadrukten echter wel dat het preventiedomein in België over het algemeen beter gefinancierd en gecoördineerd dient te zijn door een globaal coherent beleid. Ten slotte vinden sommige respondenten dat de doelgroepen, namelijk de jongeren zelf, te weinig betrokken zijn bij preventieprojecten.

3.4 Beknopte samenvatting

De Delphi bevraging beoogde een blik te werpen op toekomstige ontwikkelingen van jeugdcriminaliteit aan de hand van het integreren van visies en opinies van experts uit het domein. Door het schetsen van belangrijke verwachte veranderingen, hebben we getracht een beeld te creëren van de geanticiperde ontwikkelingen en toekomstige uitdagingen voor de preventie van jeugd deviantie en -geweld. Dit impliceert echter een paar significante valkuilen. Niemand (en dus ook onze experts niet) kan in de toekomst kijken. In het bijzonder als het gaat om sociale ontwikkelingen, kan niemand voorspellen wat de toekomst zal brengen. Dit werd ook aangegeven door verschillende respondenten. De besproken resultaten moeten dus met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Het gaat hier niet enkel om een weerspiegeling van reflecties omtrent de perceptie en visie van actoren uit het veld. Bovendien zijn deze bevindingen gebaseerd op een zeer beperkt aantal respondenten.

In het algemeen voorspellen de experts geen al te positieve ontwikkelingen. Het totaalbeeld is eerder pessimistisch. De respondenten verwachten meer werkloosheid, voornamelijk bij ongeschoolde jongeren. De toenemende individualisering, de economische crisis en het samenspel van de vergrijzing- en migratietendensen worden gezien als invloedrijke factoren voor stijgende conflicten in onze maatschappij. Als gevolg hiervan vrezen de respondenten een verandering in of stijging van jeugdcriminaliteit. Bezorgdheid wordt uitgedrukt aangaande een dalende tolerantie ten aanzien van jongeren waardoor de experts aannemen dat (typisch) jeugdgedrag meer en meer het voorwerp zal worden van een legale of

sociale reactie. In deze context werd vaak als voorbeeld verwezen naar de gemeentelijke administratieve sancties.

Als we de aandacht richtten op de ontwikkeling van specifieke delictstypes gepleegd door jongeren, dan verwachten de betrokken respondenten een belangrijke toename van cybercriminaliteit, fysiek geweld en druggerelateerde delicten. Voornamelijk cybercriminaliteit wordt gezien als een grote uitdaging voor preventie in de toekomst. Niet alleen wordt er verwacht dat dit fenomeen zal stijgen, maar dat het vooral zeer moeilijk is om aan te pakken vanwege het “verdoken” karakter.

Verder wordt er gesteld dat de leeftijd van jeugddelinquenten zal dalen, meisjes enigszins jongens zullen inhalen, meer jeugdbendes zullen opduiken en het wapengebruik zal stijgen. Omtrent dit laatste wordt er door verschillende respondenten een stijging in het gebruik van ‘blanke wapens’ verwacht.

Het profiel van de dader en het slachtoffer van jeugdcriminaliteit blijkt zeer gelijklopend te zijn met de voorgaande institutionele bevraging: ongeschoolde migranten jongeren uit kwetsbare buurten en families met een lage sociaal-economische positie.

Als we gaan kijken naar de visies omtrent aangewezen actoren voor de preventie van cybercriminaliteit, druggebruik en geweld door jongeren, indiceerden de respondenten vaak actoren die eerder dagelijks in contact komen met jongeren of dichtbij hen staan (ouders, school, sociaal werk). De meest cruciale aanbeveling, die wordt geformuleerd aangaande de preventie van jeugdcriminaliteit, blijkt het ondersteunen van en luisteren naar jongeren.

4 Lokale case study

4.1 Algemeen kader

In het tweede luik van het onderzoek hebben we het fenomeen en de reactie op jeugdcriminaliteit geanalyseerd op lokaal vlak. In tegenstelling tot andere partners in dit onderzoeksproject hebben we voor de Belgische case drie in plaats van twee regio's (of cases) geselecteerd. We kozen Brussel als stedelijke regio, Hasselt als semi-ruraal/stedelijke case en Dinant als rurale case.

Dit luik van het onderzoek bestond uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. Enerzijds werden er interviews afgenomen bij lokale preventie actoren van het preventie werkveld en groepsgesprekken met jongeren. Anderzijds werd er een self-report enquête bij schoolgaande jeugd (tussen 14 en 17 jaar) afgenomen in scholen (binnen de drie gekozen regio's).

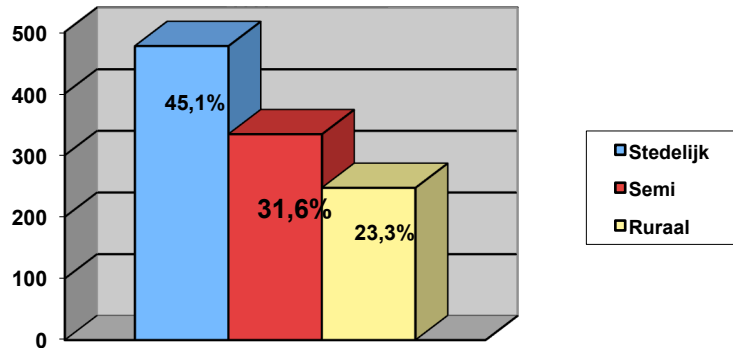
4.2 School enquête

4.2.1 Beschrijving van de steekproef

De oorspronkelijke steekproef bestond uit 1180 scholieren van 15 verschillende scholen. Echter, vanwege verschillende organisatorische redenen hebben we te kampen gekregen met een lage "response-rate". De scholen en schoolgaande jeugd zijn erg overbevraagd in België. Scholen hanteren daardoor een vroege beslissingsbeleid inzake de participatie aan allerlei bevestigingen en onderzoek. Uiteindelijk hebben we 1058 scholieren tussen 14 en 17 jaar kunnen bereiken.

Zoals onderstaande figuur duidelijk laat zien is de bevroegde populatie ook ongelijk verdeeld over de drie bestudeerde regio's. Dit is van belang om de resultaten van deze bevestiging in perspectief te plaatsen. In die zin zijn de resultaten van de enquête ook louter beschrijvend van aard en kunnen ze niet worden gegeneraliseerd.

Figuur 3.2.1. aantal respondenten per regio

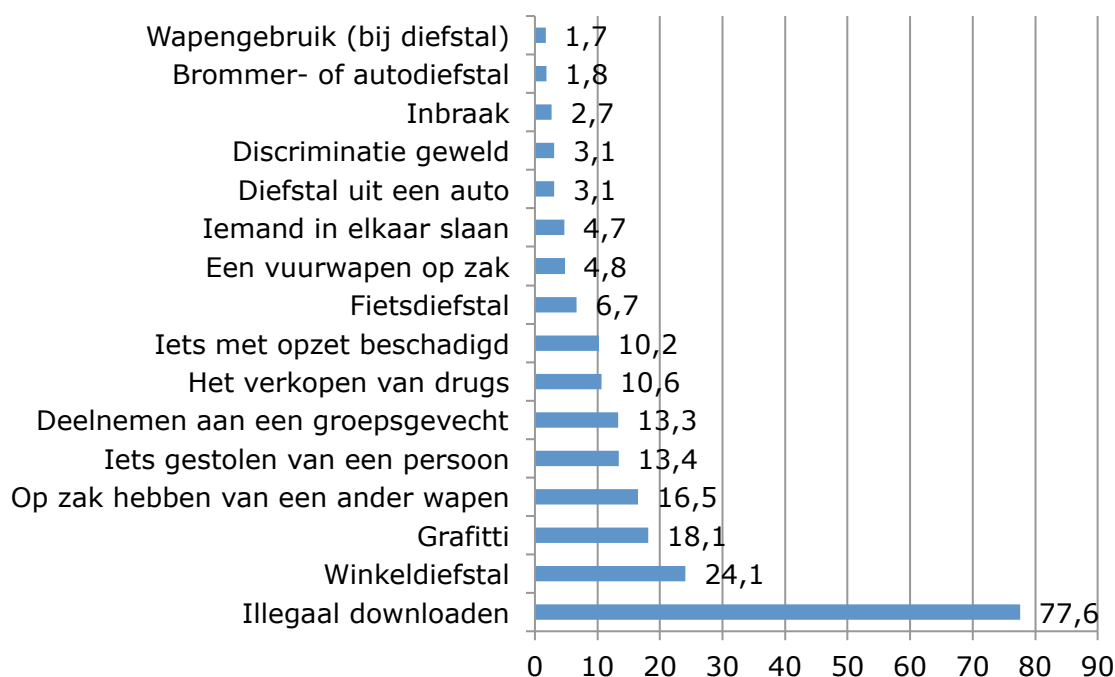
4.2.2 Resultaten

Hieronder beschrijven we de belangrijkste resultaten van de enquête en hun betekenis voor het Belgische preventie werkveld.

4.2.2.1 Jeugd delinquentie en deviantie

Een belangrijke doelstelling van de ISRD omvat het vergelijken van nationale evoluties en trends in jeugdcriminaliteit en slachtofferschap en het proberen te verklaren van deze fenomenen (Junger-Tas, Marshall, e.a., 2010b). In dit onderzoeksluik is het gebruik van deze methode vooral belangrijk om inzichten in zelf gerapporteerde jeugdcriminaliteit te koppelen aan de wijze waarop lokale actoren problemen met jongeren in de regio percipiëren.

Figuur 3.2.2.1. Percentage zelfgerapporteerde delicten.

De bovenstaande grafiek toont duidelijk aan dat jongeren illegaal downloaden als meest voorkomend delict rapporteren. Echter, veel jongeren beschouwen dit niet als een “echte” illegale activiteit. Andere veel gerapporteerde delicten zijn: winkeldiefstal, graffiti en het “dragen van een ander wapen”⁵. We moeten hierbij opmerken dat bijvoorbeeld winkeldiefstal heel breed werd gedefinieerd en zowel het stelen van zoetigheid als van luxeproducten kan inhouden. Ook het dragen van een wapen is bij scholieren voor interpretatie vatbaar. Tijdens de afname van enquête werden dikwijls vragen gesteld als “wordt het bij hebben van een cuttermes – als schoolmateriaal – ook als wapendracht gezien”.

In onze steekproef, rapporteren jongens meer delicten dan meisjes (hogere frequentie).

Uit onze resultaten komt sterk naar voor dat evenveel respondenten aangeven nooit eerder een delict te hebben gepleegd als respondenten die wel delicten rapporteren. Onderstaande tabel illustreert deze bevinding en toont bovendien dat een belangrijke meerderheid van de door ons bevraagde jongeren geen tot zeer weinig delicten hebben gepleegd.

⁵ Deze categorie verwijst naar het dragen van een wapen verschillend van een vuurwapen of anders gesteld het op zak hebben van objecten die gebruikt kunnen worden als een wapen.

Tabel 3.2.2.1.Frequenties van zelf gerapporteerde delicten

Valide	Frequentie	Percentage	Valide Percenta- ge	Cumulatief Percentage
0	538	50.9	50.9	50.9
1.00	218	20.6	20.6	71.5
2.00	124	11.7	11.7	83.2
3.00	54	5.1	5.1	88.3
4.00	28	2.6	2.6	90.9
5.00	38	3.6	3.6	94.5
6.00	19	1.8	1.8	96.3
7.00	11	1.0	1.0	97.4
8.00	9	.9	.9	98.2
9.00	8	.8	.8	99.0
10.00	1	.1	.1	99.1
11.00	1	.1	.1	99.1
12.00	4	.4	.4	99.5
13.00	3	.3	.3	99.8
14.00	1	.1	.1	99.9
15.00	1	.1	.1	100.0
Total	1058	100.0	100.0	

Van de bevraagde populatie scholieren geeft 69 % aan dat ze in de afgelopen 12 maand *nooit* hebben gespijbeld. Het overige deel spijsbelde gemiddeld vier keer in dezelfde periode. Dit houdt uiteraard verband met een klassiek methodologisch gevolg van het gebruik van self-report enquêtes via scholen. Op die manier bereikt men immers enkel jongeren die op school aanwezig zijn en niet de spijsbelaars.

Haast 12 % van onze respondenten gaf aan ooit al eens in contact te zijn gekomen met politie. Dit politie contact was veelal naar aanleiding van een diefstal, geweld of feiten van vandalisme. Opmerkelijk is nog

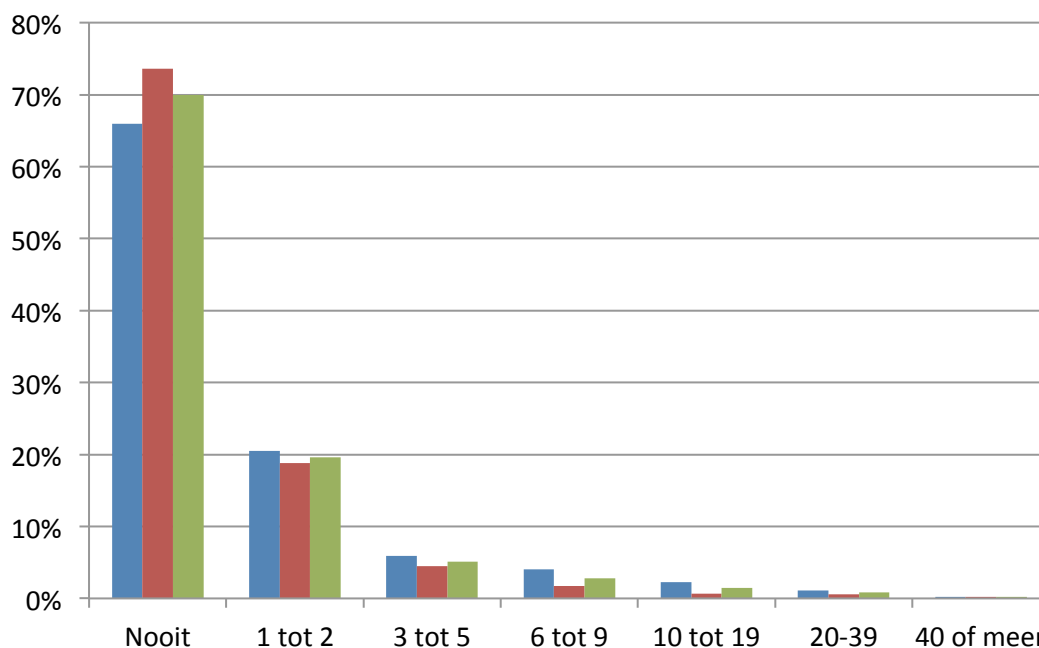
dat het merendeel van deze feiten geen verder justitieel contact tot gevolg had. Veelal werden enkel de ouders op de hoogte gebracht.

4.2.2.2 Alcohol en drug gebruik

In het algemeen kunnen we stellen dat de meerderheid van onze respondenten geen alcohol of drugs gebruiken op een problematische wijze.

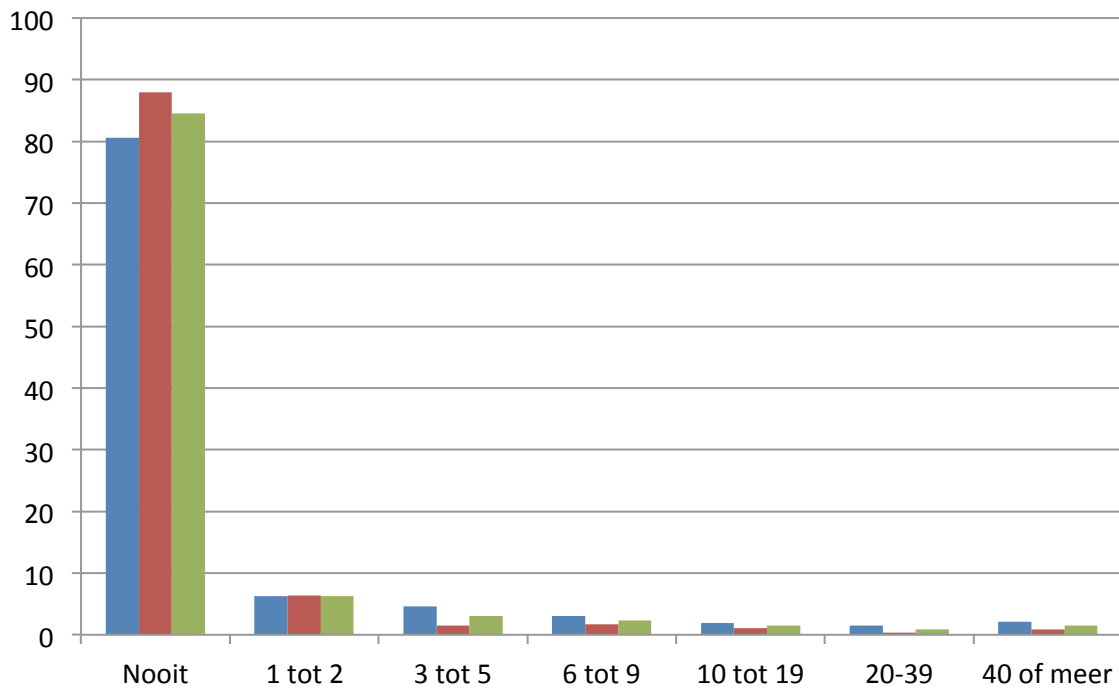
In onderstaande tabel kunnen we duidelijk vaststellen dat een meerderheid van de respondenten de afgelopen 30 dagen geen tot weinig alcohol hebben gebruikt. Bovendien geeft haast de helft van de jongeren aan nog nooit dronken te zijn geweest.

Figuur 3.2.2.2. (a) Percentage alcohol gebruik in de afgelopen 30 dagen

Uit onderstaande grafiek kunnen we opnieuw afleiden dat meer dan 80 % van de jongeren geen cannabis heeft gebruikt in de afgelopen 30 dagen. Haast 75 % van de scholieren geeft aan nog nooit cannabis te hebben gebruikt.

Figure 3.2.2.2. (b) Percentage cannabis gebruik in de laatste 30 dagen

Ook de resultaten betreffende het gebruik van andere drugs⁶ bevestigen het beperkt en onproblema- tisch druggebruik van onze respondenten. Slechts 10 % geeft aan dat zij op één of twee keer deze ande- re drugs hadden gebruikt. Minder dan 5 % van de respondenten rapporteren in hun ganse leven drie tot vijf keer deze drugs hebben gebruikt.

4.2.2.3 Preventie van jeugdcriminaliteit: visies en ervaringen van jongeren

De schoolenquête steunde op het ISRD instrument, maar was aangevuld met vragen over preventie. Er werd dus een enquête luik toegevoegd met vragen die peilden naar de kennis, ervaringen en visies op preventie van jeugdcriminaliteit.

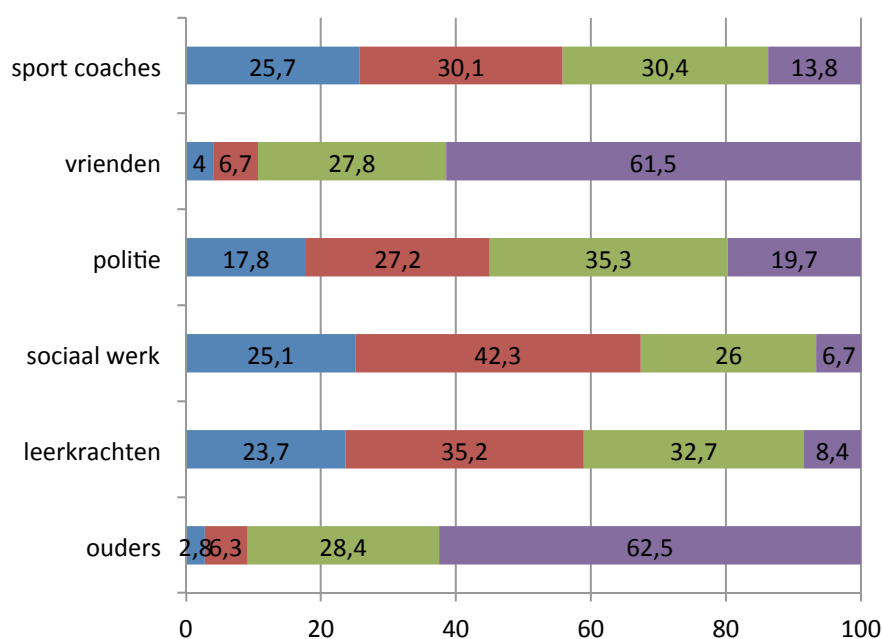
- Preventieactoren

Onze respondenten werden bevraagd over hun visie over het belang van diverse actoren voor de pre- ventie van jeugdcriminaliteit. De resultaten van deze bevraging worden weergegeven in de onderstaan-

⁶ Deze 'andere drugs' omvatte in de vraagstelling ondermeer: anabole steroïden, kalmeermiddelen, ecstasy, lijm, magische paddenstoelen, heroïne/ cocaïne/ crack en medicijnen op doktersvoorschrift.

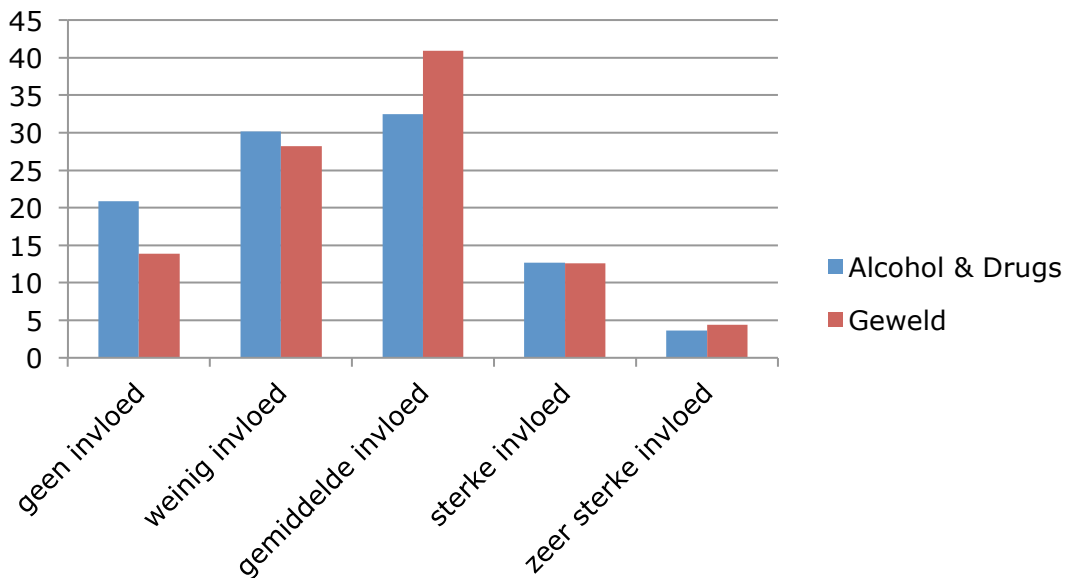
de grafiek. Hieruit blijkt alvast dat de rol van meer “informele” actoren, zoals vrienden en ouders zeer hoog wordt ingeschat. Daartegenover staat de sociale werkers als weinig belangrijk worden ingeschat door onze respondenten. Nochtans zijn zij in het Belgische preventie landschap zeer belangrijke institutionele actoren. Bijna 60 % van de respondenten geeft aan dat leerkrachten weinig tot geen belang hebben in de preventie van jeugd delinquent gedrag.

Figure 3.2.3.3. (a) Inschatting van belang van preventieactoren(door respondenten)

In de onderstaande tabel wordt ingegaan op het belang dat wordt gehecht aan de rol van de school inzake preventie. Hierin wordt nogmaals het beeld bevestigd dat de school niet gezien of ervaren wordt als een belangrijke preventie actor. De meerderheid van onze respondenten dicht weinig invloed toe aan de school in het preventie verhaal.

Figure 3.2.3.3 (b) Rol van de school in de preventie van alcohol, druggebruik en geweld.

- Preventie methoden en ervaringen met activiteiten

Bevraagd over hun visies over de preventie van jeugd delinquentie, gaven de respondenten aan dat “er meer moest geluisterd worden naar de zorgen en problemen van jongeren”. Naar aanleiding van de vraag wat hun ervaringen waren met preventie activiteiten of programma’s, geeft een belangrijke meerderheid van de jongeren (77,7 %) aan dat zij nog nooit hebben deelgenomen aan een activiteit gericht op de preventie van jeugd gewelddadig gedrag.

We moeten ook een belangrijk deel “missing values” opmerken. Dit kan wijzen op het gebrek aan kennis dat scholieren hebben over preventieactiviteiten. Deze jongeren behoren misschien niet tot de klassieke doelgroep van preventieactiviteiten. Bovendien kan het ook zijn dat jongeren sommige activiteiten niet zien als preventieactiviteiten.

Tabel 3.2.3.3. Ervaringen met preventieactiviteiten

		Frequentie	Percentage	Valide Percentage	Cumulatief Percentage
Valide	Nee	822	77.7	81.7	81.7
	Ja	184	17.4	18.3	100.0
Totaal		1006	95.1	100.0	
Ontbrekende waarden		52	4.9		
Totaal		1058	100.0		

4.2.3 Enkele reflecties

Het preventiewerkveld in België richt zich traditioneel op anti-sociaal gedrag en “overlast” van jongeren en wordt meestal opgezet d.m.v. formele preventie actoren op lokaal vlak (sociale werkers). Als we dan onze resultaten bekijken is het wel opvallend dat jongeren – onze respondenten wijzen op het belang van informele sociale controle. Daarom ook dat ze zoveel belang hechten aan ouders en vrienden in een preventie perspectief.

Maar , onze respondenten hebben ook weinig (bewuste) ervaring met preventieactiviteiten. Dit kan betekenen dat onze respondenten -schoolgaande jeugd – niet de klassieke doelgroep is van de Belgische preventiepraktijken.

Hoewel we voorzichtig moeten zijn, gezien de beperktheid en samenstelling van onze steekproef, kunnen we toch op basis van de resultaten enkele toekomstige onderzoekspistes opwerpen. Als we de preventie van jeugddelinquent gedrag willen onderzoeken, moeten we verder kijken dan het klaslokaal en de schoolpoort. Het is van belang om in dit soort onderzoek het echte “clienteel” van opgezette preventie projecten te betrekken: jongeren met een daadwerkelijke ervaring met preventieprojecten. Maar dit behoeft veeleer een kwalitatieve in plaats van kwantitatieve benadering. Zoals onze respondenten zelf aangaven, moeten we beter “luisteren” naar betrokken jongeren. Het verhaal van jongeren over preventie activiteiten kan ons andere inzichten opleveren over wat preventie is in de ogen van jongeren.

We moeten ook verder kijken dan de “delinquente” jongere. Immers, onze bevraging wijst in de richting van primaire preventie als een meer effectieve preventiestrategie. Het is dus belangrijk om precies deze primaire preventie praktijken van naderbij te onderzoeken.

4.3 Lokale interviews en groepsdiscussies

4.3.1 Kader

Naast de schoolenquête, hebben we in de drie regio's (Hasselt, Brussel en Dinant) ook interviews afgenomen bij actoren van het preventiewerk, specialisten in jeugddelinquentie, alsook jongeren (in groepsgesprekken). Deze experts werden gekozen vanwege hun professionele achtergrond en betrokkenheid met jongeren, delinquentie en preventie. Aangezien het preventie werkveld een breed gamma aan actoren en instellingen, hebben we een zeer breed perspectief gehanteerd bij de selectie van onze respondenten: leerkrachten, sociaal werkers, politiemensen, preventie medewerkers, ... etc. In totaal werden 25 respondenten bereid gevonden om deel te nemen aan het onderzoek. In Dinant (rurale regio) hebben we vijf interviews afgenomen. In Hasselt konden we negen experts bevragen. En in Brussel deden we elf interviews.

De groepsdiscussies werden uitsluitend met jongeren georganiseerd. Drie groepsdiscussies werden georganiseerd: twee in een school (klaslokaal) in Brussel en één tijdens de middagpauze in een school in Hasselt. Het bleek onmogelijk om een groepsdiscussie georganiseerd te krijgen in Dinant.

4.3.2 Bevindingen

4.3.2.1 Welke problemen stellen zich in de regio volgens de experts?

Opvallend is dat experts én jongeren een gelijklopende visie hadden op de problemen met jongeren in de bestudeerde regio's. Beide wezen op klassieke problemen ivm spijbelen, drug en alcohol gebruik, diefstal en *last but not least*, overlast en rondhangen in de publieke ruimte. Blijkbaar lijken deze problemen zich meer te stellen in stedelijke en semi-stedelijke dan in rurale gebieden.

Uit de interviews met de experts blijkt bovendien een nogal klassiek beeld naar voor te komen van de jeugddelinquent, zijnde een adolescente jongen met een migratie achtergrond. In het bijzonder dit laatste is duidelijk aanwezig bij de bevroegde stedelijke en semi-stedelijke geïnterviewden. De responden-

ten wezen ook op het belang van sociale en economische contextgegevens en ze benadrukten de belangrijke invloed van een leven in armoede in achtergestelde wijken.

Bekijken we de resultaten voor de drie regio's, dan kunnen we toch enkele regio specifieke bevindingen naar voor schuiven. In Brussel wordt duidelijk verwezen door de respondenten naar de stedelijke context van jongeren. Immers, de verscheidenheid aan culturen en de aanwezigheid van meer achtergestelde buurten is er hoger. Een belangrijk punt van aandacht was het gebrek aan coherent stedelijk beleid, vanwege de interventie van diverse regeringen en subsidiekanalen. Dit is in het bijzonder in Brussel een belangrijk gegeven.

In Hasselt werd gewezen op het fenomeen van "omgekeerd racisme" van migranten jongeren tegenover autochtone jongeren. Dit lijkt, aldus de respondenten, van belang te zijn in een deel van de conflicten op het openbaar vervoer en in de publieke ruimte (aan het station). In Hasselt zijn een hele reeks scholen, wat een belangrijke (pendelende) jeugdige bevolking met zich mee brengt en ook de problemen of conflicten.

Experts benadrukten het gebrek aan plaatsen voor jongeren in de rurale regio. De meest typische problemen waar voor deze regio naar verwezen werd waren alcoholgebruik en (snel) autorijden zonder rijbewijs.

Veel jongeren gingen akkoord met de visies van experts over het belang van structurele factoren. Zij benadrukten de mogelijks negatieve invloed van de buurt waar men opgroeit. Een terugkerend onderwerp in de Brussels groepsgesprekken was de ervaring van racisme en discriminatie, niet alleen tussen jongeren onderling, maar vooral met politiemensen. In het algemeen benadrukten zowel experts als jongeren twee centrale thema's. Allereerst, is er de visie dat jongeren vandaag als de zondebok van de samenleving worden gezien. Daarnaast, wijzen allen op de moeilijke relatie tussen jongeren en politie. De negatieve manier waarop de politie jongeren benadert. In Brussel wijzen alle respondenten op het probleem van de politionele racistische attitudes en identiteitscontroles (eventueel met fouilleren).

4.3.2.2 Preventie: wat wordt er gedaan?

De respondenten werden ook bevraagd naar hun visies over de huidige preventiepraktijk(en) in hun regio. Hieruit blijkt dat zowel in de semi-rurale als stedelijke regio preventieprojecten vooral gericht zijn op alcohol en drug gebruik, spijbelen en overlast van jongeren. In zekere zin zouden we dit de drie "klassiekers" van de preventie van jeugddelinquentie kunnen noemen. De betrokken actoren in deze

preventiepraktijk zijn klassieke hulpverleningsinstanties, lokale sociale diensten, vzw's, etc. Ook in de rurale regio's zijn dezelfde actoren werkzaam op het veld van preventie. Echter, hier worden eerder andere projecten opgelijst: djembé sessies, schoolanimatie, projecten rond hoe emoties uiten, etc... Het betreft dus eerder algemene preventieprojecten. In tegenstelling tot de meer stedelijke regio's waar de opgezette projecten eerder een karakter hebben van secundaire preventie, gericht op (specifiek) risicogedrag van jongeren.

Het grootste deel van de jongeren die we hebben bevraagd benadrukten het probleem van gebrek aan ruimte en een aanbod van "aangepaste" activiteiten. Ze wezen daarbij op het gebrek aan informatie over mogelijke initiatieven. De Hasseltse groepsdiscussie met jongeren bracht drie te vermijden praktijken naar voor: GAS-sancties voor overlast; projecten gericht op hangjongeren, de strenge attitude van de politie ten aanzien van jongeren.

Het vraagstuk van financiering en samenwerking werd enkel bij de professionele experts bevraagd. De visies over samenwerking in het werkveld liepen nogal uiteen. In Brussel wezen de respondenten erop dat de samenwerking tussen verschillende diensten wordt bemoeilijkt door het diverse beleid van de verschillende bevoegdheidsniveaus van overheidsactoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zij wezen dus nogmaals op het gebrek aan een eenduidige stedelijke politiek. Alle respondenten wezen ook op de schaarste aan financiële middelen voor de implementatie van projecten, alsook voor de evaluatie ervan.

4.3.2.3 Uitdagingen voor de toekomst en aanbevelingen

Uit onze bevraging blijkt dat zowel experts als jongeren het belang van opvoeding en scholing voorop stellen. Beide groepen geven aan dat een verhoogde aandacht, ondersteuning en investering in scholen, zoals bijvoorbeeld kleinere klassen, belangrijk is in een perspectief van preventie.

Jongeren wijzen op het negatieve effect dat uitgaat van het "waterval" systeem binnen het Belgische onderwijs. Zij wijzen op de grote behoefte aan activiteiten en initiatieven gericht op jongeren, aan (publieke) ruimte om rond te hangen of om te sporten.

4.3.2.4 Controversiële vraagstukken

- De rol van politie

Zowel tijdens de interviews als tijdens de groepsgesprekken kwam de rol van de politie meermaals aan bod. Een belangrijk deel van al onze respondenten was het eens dat politie in haar optreden ten aanzien van jongeren te agressief en repressief is. Maar tegelijkertijd was er ook de visie dat politie niet streng genoeg optreedt. We zouden hierin een contradictie kunnen zien. Echter, dit kan ook anders gelezen worden. Politie wordt gezien als te “soft” in de reactie op “echte” (jeugd)criminaliteit, maar te repressief in haar benadering van jongeren in het algemeen.

Er werden ook aanbevelingen geformuleerd inzake de problematiek van racisme en discriminatie en de systematische identiteitscontroles. Hierbij werd gewezen op het belang van een netwerk tussen jongeren en politie, om op die manier het contact tussen jongeren en politie te verbeteren. Het kan ook de politie er toe brengen een beter inzicht en kennis op te bouwen van de leefwereld van jongeren.

- Administratieve Sancties voor overlast

Het vraagstuk van de GAS-sancties en aanpak van overlast kwam meermaals terug in dit luik van het onderzoek. Meerdere experts wezen deze aanpak sowieso af, terwijl anderen het belang benadrukten van een adequate sociale reactie op gedrag van jongeren dat als overlast wordt gezien of ervaren. De twijfel werd geuit of het GAS-systeem an sich wel noodzakelijk was in dit perspectief.

- Het concept van verantwoordelijkheid als belangrijk element in de visie op preventie.

Sommige respondenten zijn van mening dat onderwijs, de school, een belangrijke algemene rol vervult in de preventie van jeugdcriminaliteit. Anderen vinden dan weer dat daar de verantwoordelijkheid niet ligt. Zij vinden dat het vooral ouders de verantwoordelijkheid dragen om hun kinderen ervan te weerhouden delicten te plegen. Het vraagstuk van de verantwoordelijkheid brengt een duidelijk spanningsveld naar voor tussen individuele en meer structurele factoren. Een klassiek spanningsveld in de discussie over jeugdcriminaliteit en de preventie ervan.

4.3.3 Lokale *case study*: conclusie

De lokale *case study* beoogde een analyse van de lokale kenmerken van jeugddelinquent gedrag en de wijze waarop er gereageerd wordt op het lokale vlak (in de drie geselecteerde regio's). Door de kwantitatieve resultaten te combineren met de kwalitatieve bevindingen van de interviews en groepsdiscussies

trachten we de lokale visies op problemen met jongeren en de praktijken van preventie van jeugdcriminaliteit te exploreren.

Hoewel we het onderzoek hebben verricht in drie regio's, moeten we voorzichtig blijven in het formuleren van te veralgemenende conclusies. Immers, onze bevraging kent qua response-rate en samenstelling van de steekproef de nodige beperkingen. De bestudeerde regio's konden (uiteindelijk) niet op een gelijkwaardige wijze worden betrokken in het onderzoek. Daarom ook dat we weinig regio-specifieke conclusies kunnen formuleren.

We merkten zowel gelijklopende als tegenstrijdige bevindingen van de schoolenquête en de interviews op. Allereerst bleek uit alle interviews dat spijbelen en alcohol en druggebruik bij jongeren als belangrijkste problemen werden gesignaleerd. De figuur van de jeugddelinquent is, in de ogen van lokale experts, de zeer klassieke figuur van de jongen, adolescent, met een migratie achtergrond en wonende in meer achtergestelde buurten.

Dit genderprofiel sluit aan bij de bevindingen van de schoolenquête (en bij ander, zoals de ISRD, self-report onderzoek). Jongens geven een hogere frequentie van een meer divers aantal delicten aan dan meisjes. Dit is echter niet van toepassing voor alcohol en druggebruik.

De resultaten inzake politiecontacten zijn echter niet eenduidig. De jongeren die hebben deelgenomen aan de schoolenquête geven aan weinig politiecontacten te hebben. Daar staat tegenover dat uit de interviews en de groepsdiscussies precies wel de problematische relatie tussen jongeren en politie naar voor werd geschoven. Dit kan het gevolg zijn van de eigenlijke vraagstelling in de schoolenquête: m.n. "Heb je ooit contact gehad met de politie omdat je een delict had gepleegd". Dit plaatst het politie contact exclusief in relatie met het plegen van een feit. De interviews tonen duidelijk aan dat de contacten met politie veeleer gebeuren buiten die beperkte context. Politiecontacten werden negatief ingeschat vanwege de meer algemene agressieve houding van politie in hun communicatie met jongeren.

5 Nationale workshops

5.1 Algemeen

In een laatste fase werden twee workshops georganiseerd: een Nederlandstalige en een Franstalige. Tijdens deze workshops werden ten eerste alle resultaten uit het onderzoek voorgesteld. Op basis van deze bevindingen formuleerden we enkele stellingen en controversiële topics met de bedoeling reflectie en discussie omtrent het jeugdcriminaliteitspreventiedomein te stimuleren. Dit debat fungeerde als bron voor enerzijds verdere beleidsaanbevelingen omtrent perspectieven voor preventie en ‘best practices’ en anderzijds voor het construeren van handleidingen voor de opleiding en permanente vorming van politie en sociale werkers.

In het totaal werden 32 mensen uit het sociale werkveld en 30 uit het politionele domein uitgenodigd, die ook hadden toegezegd. Niettemin leverde deze steekproef op de dag zelf slechts een klein aantal participanten op: 4 Franstaligen en 5 Nederlandstaligen. Zoals reeds gesteld werden enkele stellingen en controversiële topics aangereikt, die als leidraad dienden voor het debat. Hieronder zal voor beide workshops de gevoerde discussie besproken worden aan de hand van de geselecteerde thema’s die effectief aan bod kwamen.

5.2 Resultaten Nederlandstalige Workshop

In de Nederlandstalige workshop namen slechts 5 personen deel, waaronder 2 politiemensen; 2 sociale werkers en ten slotte een persoon uit het beleidsdomein.

5.2.1 Algemene aanbevelingen en knelpunten

Vooraleer we starten met de bespreking van de concrete thema’s, zullen we eerst de algemene aanbevelingen en knelpunten, die geformuleerd werden tijdens het debat, opsommen.

Uit de vorige onderzoeksfases resulteerde dat de financiering van het domein meer dan onvoldoende is. Ook in deze workshop werd dit aangehaald. Men stelde dat door het gebrek aan financiële middelen er geen ruimte is voor het voorzien van nazorg na een hulpverleningstraject of het werken met kleine groepen jongeren. Een tweede punt dat aan bod kwam, was het belang van vroegtijdige interventie bij het voorkomen van jeugdcriminaliteit (vooraleer het gerechtelijke luik wordt ingeschakeld). Hoewel het risico tot stigmatisering werd aangekaart, bleek men toch voorstander te zijn van een vroegtijdige interventie bij bepaalde situaties. Men stelde dat probleemgedrag bij zeer jonge kinderen het gevolg kan zijn

van bepaalde omgevingsfactoren en daarom het noodzakelijk is zo snel mogelijk in te grijpen. Verder werd er gehamerd op een aanpak gericht op de gehele context en omgeving van de jongeren. De ouders, familie, vrienden moeten volgens de respondenten betrokken worden aangezien er een gebrek heerst aan middelen voor de nazorg bij afloop van een interventie, zodat het 'proces' kan worden verder gezet na de begeleiding. Men onderstreepte ook het belang van vrienden en dan niet zozeer de 'klassieke' negatieve invloed die zij zouden kunnen uitoefenen. Een respondent stelde dat jongeren vaak elkaar wijzen op fouten en elkaar trachten te corrigeren.

Verder werd er vastgesteld dat er een gebrekkige kennis heerst bij jongeren omtrent bepaalde wetgeving. Volgens sommigen is dit een lacune binnen het onderwijs. Er werd aangegeven dat vele jongeren niet weten dat cannabisgebruik bijvoorbeeld verboden is. Dit blijkt voornamelijk gewijd te worden aan een onduidelijke drugwetgeving en de aanwezigheid ervan in het straatbeeld. Daarom werd er aanbevolen om meer informatie te verschaffen omtrent de gevolgen van druggebruik. Een respondent onderstreepte het belang van het sensibiliseren van jongeren omtrent een verantwoord gebruik. Jongeren laten beseffen welke schadelijke bestanddelen drugs bevat en hen zo zelf verantwoorde beslissingen laten maken.

De vertrouwelijke band met jongeren bleek volgens sommigen van cruciaal belang te zijn. Aan de ene zijde werd het beroepsgeheim als zeer belangrijk gewaardeerd maar anderzijds eveneens als een soort 'struikelblok' gezien. Sommige respondenten wezen op het gevaar voor negatieve gevolgen voor de persoon 'in nood'. Door het gebrek aan doorgeven van informatie kan men het risico lopen dat het dossier niet voldoende wordt opgevolgd. Het bleek heel moeilijk om te selecteren welke informatie al dan niet wordt doorgegeven.

Een ander aspect relevant voor het preventiedomein bleek het inspelen op technologische evoluties. De impact van Facebook en sociale netwerken op het leven van jongeren kan volgens de respondenten niet geminimaliseerd worden. Internet verlaagt bijvoorbeeld de drempel tot bepaald gedrag. Er is nood aan het informeren en sensibiliseren van jongeren omtrent mogelijke gevolgen bij het delen van informatie. Ook de ouders dienen betrokken te worden. Men stelde dat zij vaak geen idee hebben over waar jongeren mee bezig zijn en hier dan ook geen controle over kunnen uitoefenen.

Een respondent omschreef als beste preventiestrategie, het voorzien van een nuttige vrijetijdsbesteding. Sportactiviteiten bijvoorbeeld werd aangegeven als effectief voor het werken met allochtone jongens. Tenslotte benadrukt men het betrekken van jongeren en vragen naar hun visie en mening.

5.2.2 Het aanbod voor jongeren

Uit ons onderzoek blijkt dat zowel de bevroegde actoren uit het domein als de jongeren het eens waren dat het aanbod voor jongeren te beperkt is. Tijdens de Nederlandstalige workshop werd dit echter niet bevestigd. Men stelde dat er niet zozeer nood is aan het investeren in vrijetijdsactiviteiten, maar wel aan een betere organisatie van het domein en opvolging van de lange wachtlijsten binnen de hulpverlening en het welzijnswerk. Tenslotte zou men er niet in slagen twee belangrijke doelgroepen niet te bereiken. Het gaat hier om allochtone bevolkingsgroepen en kansarmen. Volgens de deelnemers is dit een probleem van gebrekkige sociale integratie en worden deze mensen niet bereikt met de klassieke activiteiten en verenigingen (georganiseerde vrijetijdsactiviteiten). Er werd aanbevolen om meer onderzoek uit te voeren naar dit onderwerp, zodat men meer kennis vergaart over hoe deze mensen het beste kunnen bereikt en betrokken worden.

5.2.3 De rol van het onderwijs

Tijdens de discussie werd er veel aandacht besteed aan de rol die het onderwijs kan of dient te spelen in de preventie van jeugdcriminaliteit. Ten eerste werd er aangegeven dat er te weinig preventieactiviteiten georganiseerd worden binnen de school omwille van de zware lespakketen. Volgens de respondenten zouden leerlingen niet voldoende ruimte krijgen om binnen de school te reflecteren en te discussiëren over maatschappelijke thema's, waarden en normen. Preventie binnen de schoolmuren zou zowel sociale leerbaarheid (bijvoorbeeld het leren uitdrukken van gevoelens) als maatschappijlessen moeten inhouden en dit in combinatie met preventie projecten en activiteiten geïnitieerd in samenwerking met andere externe diensten. De 'maatschappijlessen' zouden moeten worden geïntegreerd in het curriculum van het secundair, maar ook in het basisonderwijs. Een vroegtijdige aanpak werd gezien als cruciaal bij zeer jonge kinderen, waarbij het aanleren van waarden en normen reeds zou moeten aanvangen in de kleuterklas. Eén respondent uitte enige bezorgdheid hieromtrent en indiceerde dat kleine kinderen bepaalde zaken nog niet op de juiste manier kunnen vatten. Hoewel iedereen de school ziet als een cruciaal forum voor preventieactiviteiten en voor de discussie met jongeren over criminaliteit en andere gerelateerde problemen, werd toch de vertrouwelijkheid in vraag gesteld. Men stelde dat een vertrouwelijke en open sfeer zeer belangrijk is bij het praten over dit thema, wat net ontbreekt in een schoolomgeving.

Men onderstreepte eveneens het belang van de signaalfunctie van de school. Deze dient door te verwijzen naar de gepaste dienst indien er zich problemen voordoen. Daarom dienen leerkrachten volgens onze deelnemers beter opgeleid te worden zodat er op gepaste wijze kan omgegaan worden met probleemsituaties en het benaderen van ouders. Bovendien zouden leerkrachten via de basisopleiding

meer op de hoogte moeten gesteld worden over relevante thema's die van belang zijn voor de leefwereld van jongeren. Er heerst volgens de respondenten een grote kloof tussen leerkrachten en leerlingen. Sommige personen deelden de visie dat men te hard focust op drugpreventie en de algemene gezondheid binnen de scholen. Andere thema's zouden ook aan bod moeten komen zoals bijvoorbeeld geweld. Vanuit de politionele hoek werd gesteld dat vele scholen weigerachtig zijn om samen te werken met politie voor preventie-initiatieven. Er wordt blijkbaar gevreesd voor een slechte reputatie of problemen met bepaalde studenten. Aan de andere kant werd een situatie aangehaald waarbij de school politieprojecten hanteerde om 'moeilijke' jongeren te verwijderen uit de instelling.

Tenslotte werd de vaststelling gedaan dat het werken in grote groepen soms zeer moeilijk gaat. Daarom werd, ondanks men bewust is van het tekort aan middelen hiervoor, aanbevolen om de klassen veel kleinschaliger te maken.

5.2.4 De gemeentelijke administratieve sancties

Ook in deze discussie kwam dit thema aan bod. Aan de ene kant gaven sommigen aan dat de GAS-boetes voor jongeren effectieve instrumenten zijn als een soort van laatste antwoord, wanneer 'praten niet meer werkt'. Aan de andere kant zou dit mechanisme het voorliggend probleem echter niet oplossen. Bovendien werd er bezorgdheid uitgedrukt omtrent het gebrek aan rechtswaarborgen voor de jongeren. De GAS-boetes werden gezien als zeer individualistisch georiënteerd waardoor de toepassing van dit instrument als zeer arbitrair beschouwd wordt. De mondigheid blijkt gezien te worden als een belangrijke factor in het al dan niet ontvangen van een boete. Tenslotte waren de politiemensen van mening dat de bevolking eerder geneigd is om snel een aanklacht in te dienen bij overlast. Desalniettemin was men het erover eens dat het afbakenen van grenzen voor jongeren noodzakelijk is. Het is dus duidelijk dat er geen eensgezindheid bestaat omtrent de GAS-boetes en overlast. Het probleem van overlast wordt wel degelijk erkend, doch is men niet altijd eens met de heersende reacties hierop.

5.2.5 Opleiding sociale werkers

Tijdens de workshop werd ook aandacht besteed aan mogelijke aanbevelingen voor de opleiding van sociale werkers. Zo bleek dat men onvoldoende praktisch wordt voorbereid voor een job in het werkveld. Het omgaan met allochtone bevolkingsgroepen en andere culturen bij de hulpverlening werd als voorbeeld aangehaald. Meer aandacht dient uit te gaan naar praktijkrelevante informatie en ervaringen, doormiddel van bijvoorbeeld vormingen gedoceerd door mensen uit de praktijk. Een ander voorbeeld had betrekking op het jeugdbeschermingssysteem. In deze context werd gesteld dat het wettelijk

kader wel voldoende aan bod komt, maar niet de praktische uitvoering ervan. Verder bleek er ook nood te zijn aan meer informatie en kennis omtrent andere relevante wetgeving los van het jeugdbeschermingssysteem.

5.2.6 Opleiding politie

Omtrent de vorming van politie werd er allereerst gesteld dat er veel opleidingen georganiseerd worden voor politiemensen, maar dat dit meer te maken heeft met het bereiken van bepaalde quota's. Er dient meer aandacht te worden besteed aan inhoudelijk relevante en interessante thema's. Als voorbeeld hiervan werd verwezen naar een lezing over kinderrechten. Verder werd het belang van communicatie met jongeren onderstreept. Hoe hen benaderen? Hoe uitleg verschaffen wanneer men een jongeren interpelleert bij een drugcontrole bijvoorbeeld. Hierbij werd het respect voor jongeren centraal geplaatst. Tenslotte dient er volgens sommigen via de opleiding aangeleerd te worden hoe om te gaan met cultuurverschillen. Volgens één deelnemer is een cruciale rol weggelegd voor de wijkagent. Deze persoon kent de mensen in de buurt en kan als bekend en belangrijk aanspreekpunt gelden in geval van problemen.

5.3 Resultaten Franstalige workshop

In de Franstalige workshop namen in totaal 4 personen deel. Jammer genoeg zijn deze allen tewerkgesteld in het sociale of beleidsdomein. Dit betekent dat er geen bijdrage kon geleverd worden door politiemensen wat een belangrijke invloed heeft op de hieronder besproken resultaten.

5.3.1 De rol van de school

Eén van de participanten stelde dat de beste preventie de integratie in de maatschappij omvat. Opvoeding werd nogmaals erkend als een belangrijke factor. Echter, opvoeding ligt volgens de participanten niet enkel bij de ouders maar ook andere maatschappelijke instellingen zoals de school.

Volgens de respondenten dient er meer ruimte gecreëerd te worden voor animatie op school zoals bijvoorbeeld activiteiten gericht op het omgaan met geweld. Ook in deze workshop werd gesteld dat het aanleren van waarden en normen geïntegreerd moet worden in het lessenpakket. Hoewel hierin het gevaar schuilt dat dergelijke 'burgerschapslessen' snel kunnen vervallen in 'moraallessen'.

5.3.2 Het belang van de perceptie van preventie

Er vond tijdens deze workshop een belangrijke discussie plaats omtrent de perceptie van jongeren over preventie. Eén van de voorgestelde stellingen omvatte namelijk dat de beste preventie misschien diegene zou zijn die niet *as such* ervaren wordt. De deelnemers werden gevraagd of zij het belangrijk achten dat jongeren bewust zijn van het feit dat ze te maken hebben met een preventiedienst of een instantie die het voorkomen van delinquentie of preventie als doel vooropstelt. Men stelde vast dat veel jongeren activiteiten of bepaalde vormen van jeugdwerk niet zien als preventie of dat zij niet denken in termen van preventiestrategieën. Volgens de respondenten primeert de vertrouwensband en het interpersoonlijk contact waardoor jongeren de ruimte krijgen openlijk hun verhaal te vertellen. Een nadruk op een preventiefinaliteit wordt hierdoor bedreigd en kan stigmatiserend werken. Het bestempelen van activiteiten als preventie blijkt voornamelijk betrekking te hebben op het institutionele discours. Er werd gesteld dat de term preventie pas belangrijk wordt in relatie tot andere diensten en subsidiërende overheden. Men dient op te merken dat hier echter het gevaar dreigt dat als jongeren geen idee hebben dat het gaat om een preventiedienst bijvoorbeeld, ze door bepaalde samenwerkingsvormen met andere actoren in een gerechtelijke of sanctionerende sfeer dreigen terecht te komen.

Om hieraan tegemoet te komen werd een uitgebreid deontologisch kader als cruciaal aanschouwd voor maatschappelijke werkers opdat de vertrouwelijkheid gegarandeerd zou kunnen worden en informatie omtrent individuele cases niet zou worden uitgewisseld.

5.3.3 Gemeentelijke administratieve sancties

Enerzijds werd gesteld dat dit geen vorm van preventie is doch wel een bruikbaar middel. Anderzijds impliceert dit volgens de aanwezigen in de workshop een juridisering van overlast waarbij de strafrechtelijke aanpak versterkt wordt.

5.3.4 Beleid

Tijdens de Franstalige workshop kwamen enkele knelpunten van het preventiebeleid in België ter sprake. Voornamelijk het gebrek aan een globaal en coherent perspectief werd naar voor geschoven. Volgens de respondenten is er nood aan reflectie en duidelijkheid omtrent de onderliggende filosofie en methodologie van preventiestrategieën in ons land. Men kenmerkte het beleid als enorm versnipperd en dit zowel op federaal als lokaal niveau. Daarom werd er gewezen op het belang van meer coördinatie en vormen van netwerken om dit probleem te verhelpen.

De respondenten stelden dat de federale overheid voornamelijk secundaire en tertiaire preventiestrategieën promoot en het lokale beleid min of meer richting geeft door het vooraf definiëren van bepaalde fenomenen. Men is van mening dat primaire preventie onmogelijk wordt gemaakt door het gebrek aan middelen en tijd waarbij deze strategie zelden verbonden wordt met de aanpak jeugddelinquentie. De subsidiërende overheden blijken dus een belangrijke rol te spelen in de wijze van de aanpak en preventie ervan. Hoewel er vermeld werd dat het mogelijk is primaire preventie te verwezenlijken indien men voldoende creatief is, vreest men echter dat dit op één of ander manier gelinkt dient te worden aan de vooropgestelde doelen en doelgroepen van de diensten. Door het gebrek aan middelen maar ook tijd wordt algemene preventie sterk bemoeilijkt.

Er werd ook stilgestaan bij de evaluatie van preventieactiviteiten- en projecten. Zo bleek dat dit wel wordt voorgeschreven vanuit de subsidiërende overheden maar dat impactevaluatie zeer moeilijk te verwezenlijken is en tijdsintensief. Desondanks het feit dat kwalitatieve evaluatie als zeer moeilijk werd gekenmerkt, werd er aangeraden om jongeren te bevragen omtrent de impact van bepaalde interventies.

5.3.5 Aanbevelingen aangaande de opleiding van sociale werkers en politiemensen

Op het vlak van sociaal werk met jongeren werd de hulprelatie centraal geplaatst. Het bleek voornamelijk belangrijk om een referentiepunt te bieden en naar hen te luisteren.

Eén respondent benadrukte het feit dat zowel politie als sociaal werk elk hun eigen taak hebben en dat dit ook zo moet blijven. Er is nood aan respect voor de grenzen van elkaars job. Indien politie aan preventie dient te doen, moet dit gekaderd worden binnen hun job, waar de wet centraal staat. Zij zouden niet opgeleid moeten worden om de psychologische aspecten te benaderen of het waarom van criminaliteit te behandelen. Er dient echter wel voldoende informatie omtrent relevante diensten aan beide zijden verstrekt. Verder werd er ook aanbevolen om sociale werkers via de opleiding meer kennis te verschaffen over relevante wetgeving.

Er werd aangehaald dat er nood is aan een netwerk om discussie en coördinatie tussen maatschappelijke werkers onderling maar ook met politie te verbeteren. Deze overlegvormen kunnen dan weer bepaalde risico's inhouden zoals eerder gesteld. Om deze reden werd er benadrukt om een duidelijke deontologie uitwerken. Verder werd aangehaald dat binnen de opleiding meer aandacht moet komen naar praktijkrelevante materie door middel van lezingen gegeven door mensen uit het veld.

Tenslotte werd gesteld dat politie vaak geconfronteerd worden met alledaags geweld. Daarom werd er aanbevolen om een discussiefora op te richten om hierover te reflecteren en ervaringen te delen. Niet alleen bij politie maar ook bij sociale werkers.

6 Conclusie

Dit rapport beoogde een overzicht te bieden van de verschillende fasen in het Europees onderzoek YouPrev naar de preventie van jeugdcriminaliteit, -deviantie –en geweld. Dit onderzoek kan enigszins opgevat worden als een ambitieus project waarbij in een zeer korte tijdspanne (twee jaar) getracht werd zoveel mogelijk jongeren en experts uit het domein te bevragen. Jammer genoeg werden we geconfronteerd met een lage respons in België en dit doorheen alle onderzoeksfasen. Het is van cruciaal belang om dit in het achterhoofd te houden bij het lezen en interpreteren van de beschreven resultaten. Zoals eerder gesteld, wensen we te benadrukken dat de bevindingen een louter beschrijvend karakter hebben en vaak slechts een reflectie vormen van individuele visies en ervaringen. Niettemin konden we enkele interessante vaststellingen maken die vaak terugkeerden doorheen de verschillende onderzoeksfasen en naar onze mening cruciale implicaties kunnen omvatten voor het beleid en toekomstig onderzoek naar het jeugdpreventiedomein.

Allereerst bleek het domein van preventie leemtes te vertonen op structureel vlak. Zo heerst er een gebrek aan interagency-samenwerking. Hoewel dit door vele actoren als zeer belangrijk geacht wordt, is dit onvoldoende ontwikkeld in België. Een gelijkaardige vaststelling kan gemaakt worden omtrent de financiering van het preventieveld en de evaluatie van projecten en activiteiten. Het voorkomen van jeugdcriminaliteit is in België voornamelijk gesitueerd op het lokale beleidsniveau, wat zorgt voor een gebrek aan coherentie. Daarenboven draagt de aanwezigheid van verschillende subsidiërende overheden bij tot een versnippering van het preventiebeleid op het nationale niveau.

Wanneer we gaan kijken naar hoe de preventie in de praktijk veruiterlijkt wordt, blijkt dat secundaire strategieën overheersen in ons land. Dit betekent dat er voornamelijk gericht wordt op risicogroepen en specifieke gedragingen en fenomenen. Het geschetste beeld van de doelgroepen bleek zeer klassiek te zijn: (migrante) adolescente jongens afkomstig uit kwetsbare buurten en families met eventueel druggerelateerde problemen.

Het toekomstbeeld van de bevroegde actoren is zeer pessimistisch. Zo verwacht men een stijging van de werkloosheid en het voortduren van de economische crisis wat volgens de meesten net de kwetsbare jongeren en families zal aantasten. Er worden meer conflicten verwacht in de toekomst die worden in de hand gewerkt door een dalende tolerantie, een toenemende vergrijzing en migratie in onze samenleving. Tenslotte wordt er gevreesd voor het opduiken van nieuwe fenomenen, zoals cybercriminaliteit. Dit geheel vormt een belangrijk uitdaging voor het preventiedomein waarbij het onderwijs en meer specifiek de school gezien wordt als belangrijkste partner. Deze heeft volgens de experts een belangrijke signaalfunctie en dient door te verwijzen naar de gepaste diensten in geval van problemen van en/of met leerlingen. Bovendien moeten jongeren voldoende geïnformeerd en gesensibiliseerd worden omtrent allerhande fenomenen. Meer ruimte moet gecreëerd worden voor discussie en reflectie binnen de schoolmuren. Het onderwijs dient jongeren kansen te geven en mogelijkheden om deze maximaal te benutten.

De toepassing van gemeentelijke administratieve sancties bij minderjarigen zorgt momenteel voor veel controverse in het debat rond jeugdcriminaliteit en de aanpak en preventie ervan. Dit kwam ook in dit onderzoek tot uiting. Het bleek dat dit instrument vele gebreken kent: gebrek aan rechtswaarborgen, een criminalisering van 'jeugdig gedrag', het paradepaardje van de intolerante samenleving. Aan de andere kant is men van mening dat grenzen moeten gesteld worden aan problematisch en/of crimineel gedrag. Daarom wordt het vaak als een effectieve remedie naar voor geschoven wanneer praten niet meer helpt, als laatste 'stok achter de deur'. Doch wordt dit niet gepercipieerd bij alle respondenten als preventie. Desalniettemin kan men momenteel een tendens waarnemen waarbij preventiediensten steeds meer bevoegd worden om de administratieve sancties uit te bouwen. Als men in het domein inderdaad meer wenst samen te werken met alle actoren (dus ook actoren die werken vanuit een veiligheidsfinaliteit) heerst het gevaar dat jongeren sneller en vaker gesanctioneerd zullen worden.

Uit de bevraging van jongeren bleek dat zij veel belang hechten aan een verruiming van het aanbod van allerhande vrijetijdsactiviteiten. Daarenboven zien zij vooral informele contacten zoals ouders en vrienden als de meest aangewezen "actoren" om hen te weerhouden van problemen en criminaliteit, terwijl in België preventie vaak een taak die is weggelegd voor formele actoren zoals sociale werkers. Het preventiedomein in België is traditioneel gericht op het aanpakken van antisociaal gedrag, spijbelen en overlast, hoewel de leerlingen uit onze steekproef zeer weinig spijbelen, criminaliteit plegen of alcohol – en drugs op een problematische wijze gebruiken. Verder resulteerde tevens uit de schoolenquête dat de respondenten geen ervaring hebben met preventieactiviteiten. Daarom dat deze bevindingen er op kunnen wijzen dat de bevroegde jongeren niet beantwoorden aan het klassieke profiel van de doelgro-

pen van preventie-initiatieven in België. We moeten dus ook verder dan de schoolpoort durven te kijken. Een klassieke tekortkoming bij het gebruik van schoolenquêtes, dat opnieuw werd bevestigd in ons onderzoek, heeft te maken met een ondervertegenwoordiging van 'interessante respondenten'. Spijbe-laars en 'moeilijke jongeren' in het algemeen vindt men niet noodzakelijk terug op een gemiddelde schooldag.

Bovendien is het van belang om verder te kijken dan de 'delinquente jeugd' en meer onderzoek te voeren naar algemene (primaire) preventie. Misschien is de beste preventie net diegene die niet zo ervaren wordt?

Een belangrijke vraag dringt zich dan ook op: waarvoor staat de 'best' in 'best practices'? Ons onderzoek toont aan dat de status van evaluatie in het Belgische preventiedomein ondermaats is. Echter, hoe preventieprojecten evalueren? Hoe en wanneer kan men bewijzen dat een welbepaalde interventie of activiteit met een jongere ook effectief het beoogde doel heeft bereikt? Hierover kan met via evaluatieonderzoek geen waterdicht antwoord geven. Wat wel kan is vanuit een heel ander epistemologisch perspectief het preventiedomein onderzoeken. In deze démarche ligt de focus eerder op kwalitatief onderzoek, waarbij in dialoog wordt getreden met bijvoorbeeld jongeren. Jongeren bevragen over hoe zij preventieactiviteiten ervaren hen een stem geven in het onderzoek en openstaan voor hun visie omtrent 'best practices' in het voorkomen van jeugdcriminaliteit, kan rijke inzichten opleveren. De jongeren zijn echter veelal "het voorwerp" in zowel onderzoek als preventiepraktijken. aangaven: het is cruciaal dat er wordt geluisterd naar wat jongeren (wel) te zeggen hebben.

7 Bibliografie

Armstrong, J. S. (2006). How to make better forecasts and decisions: Avoid face-to-face meetings. *Foresight*, (5), 3–8.

Bastiaensen, P. A. C. M., & Robbroeckx, L. M. H. (1994). Kenmerken en toepassingen van de Delphi-methode als onderzoekstechniek. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 33(6), 284–294.

Bruier Desmeth, S., Caprasse, V., Christiaens, J., De Fraene, D., Enhus, E., Nagels, C., & Smeets, S. (2012). *Op onderzoek naar stadsbendes. Deskundigen aan het woord*. POD Maatschappelijke Integratie, Dienst Grootstedenbeleid.

Christiaens, J. (1999). *De geboorte van de jeugddelinquent (België, 1830-1930)*. Brussel: VUB Press.

Crawford, A. (2007). Crime Prevention and Community Safety. In M. Maguire, R. Morgan, & R. Reiner (Red.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp. 866–909). Oxford: Oxford University Press.

Duquet, N., Glorieux, I., Laurijssen, I., & Van Dorselaer, Y. (2006). *Wit krijgt schrijft beter: schoolloopbaan van allochtone jongeren in beeld*. Antwerpen: Garant.

Edwards, A., & Hughes, G. (2009). The preventive turn and the promotion of safer communities in England and Wales: political inventiveness and governmental instabilities. In A. Crawford (Red.), *Crime prevention policies in comparative perspective* (pp. 62–85). Cullompton: Willan Publishing.

Farrington, D. P., Gottfredson, D. C., Sherman, L. W., & Welsh, B. C. (2002). The Maryland Scientific Method Scale. In L. W. Sherman, D. P. Farrington, B. C. Welsh, & D. MacKenzie (Red.), *Evidence-based crime prevention* (pp. 13–21). London: Routledge.

Farrington, D., & West, D. (1993). Criminal, penal and life histories of chronic offenders: risk and protective factors and early identification. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 3(4), 492–523.

Goedseels, E., Vettenburg, N., & Walgrave, L. (2000). Delinquentie. In *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld* (pp. 253–282). Leuven: Universitaire Pers.

Intersectorale werkgroep algemene preventie. (2001). *Organisatie van de algemene preventie: werkdocument*. Brussel: Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Junger-Tas, J., Marshall, I. H., Enzmann, D., Killias, M., Steketee, M., & Gruszczynska, B. (Red.). (2010a). *Juvenile delinquency in Europe and beyond: Results of the Second International Self-Report Delinquency Study (ISR2)*. New York: Springer.

Junger-Tas, J., Marshall, I. H., Enzmann, D., Killias, M., Steketee, M., & Gruszczynska, B. (2010b). History and design of the ISR2 Studies. In *Juvenile delinquency in Europe and beyond. Results of the Second International Self-Report Delinquency Study* (pp. 1–11). Dordrecht: Springer.

Junger-Tas, J., Marshall, I. H., & Ribeaud, D. (2003). *Delinquency in international perspective: The International Self-Reported Delinquency Study (ISR2)*. Monsey, NY, USA & The Hague NL: Criminal Justice Press & Kugler Publications.

Lindlof, T. R., & Taylor, B. C. (2002). *Qualitative communication research methods*. Thousand Oaks (CA): Sage.

Muncie, J. (2008). The 'punitive' turn in juvenile justice: Cultures of control and rights compliance in western Europe and the USA. *Youth Justice*, 8(2), 107–121.

Muncie, J., & Goldson, B. (2006). States of transition: convergence and diversity in international youth justice. In J. Muncie & B. Goldson (Red.), *Comparative youth justice: critical issues* (pp. 196–218). London: SAGE Publications.

Murray, J., Farrington, D. P., & Eisner, M. (2009). Drawing conclusions about cases from systematic reviews of risk factors: the Cambridge Quality Checklists. *Journal of Experimental Criminology*, 5(2), 1–23.

Newman, O. (1978). *Defensible space: crime prevention through urban design*. New York: Colli-

er.

O'Malley, P., & Hutchinson, S. (2006). Reinventing Prevention. Why did "crime prevention" develop so late? *British Journal of Criminology*, (47), 373–389.

Pratt, J., Brown, D., & Brown (Red.). (2005). *The new punitiveness: trends, theories, perspectives*. Cullompton: Willan Publishing.

Rowe, G., & Wright, G. (2001). Expert opinions in forecasting: the role of the Delphi technique. In *Principles of forecasting: A handbook for researchers and practitioners* (pp. 125–144). Boston: Kluwer Academic Publishers.

Swinnen, H., Hoste, J., & De Gruitjter, M. (2006). *Politique urbaine et sécurité en Belgique et aux Pays-Bas*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Wilson, J. Q., & Kelling, G. (1982). Broken windows: the police and neighbourhood safety. *The Atlantic Monthly*, (March), 29–37.

Co-financed by the European Commission within the Daphne III programme by DG Justice, Freedom and Security and coordinated by German Police University (DHPol).

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors; the European Commission cannot be held responsible for either its content or for any use which might be made of the information contained therein.